

**Fortsatt møte i den utvidede utenrikskomite,
lørdag 9 desember 1939 kl. 17.**

Møtet blev ledet av fungerende formann, Anderssen - Rysst.

Formannen: Overensstemmende med beslutningen i formiddag er minister Urbye tilstede i dette møte.

Til behandling foreligger framlegget fra hr. Joh. Ludw. Mowinckel. Det er omdelt på samtliges plasser.

Her er inntegnet to talere, men de ønsker ikke ordet akkurat om dette spørsmål. - Jeg skal forespørre om det er nogen som ønsker ordet om det forslag som er fremlagt av hr. Joh. Ludw. Mowinckel?

Statsråd Koht: Eg hørde framlegget i fyremiddag og har just no fått lesa det på nytt. Det er tvo ting som eg har å gjera til merknad mot det. For det fyrste tykkjer eg at dette framlegget gjev for mykje instruks um sjølv den taktiske framgangsmåten i Genève. Det er svært vanskeleg å binda våre delegerte alt for mykje i alt dette som ein ikkje godt kann døma fullt ut um, fyrr ein er i Genève og ser i kva form alle framlegga ligg fyre og kor mykje tilheng dei einskilde framlegga der kann ha. Det er ei side av saka. Det andre er denne tanken, som høyrdest, må eg segja, bra ut for meg sjølv òg frå fyrsten, dette at vi skulde segja at vi bed um å få sett ut eksklusjonsspørsmålet til vi har fått svar frå Sovjet og Finnland um dei vil vera med på fredleg forhandling, denne tanken har for meg ikkje vorte so bra, di meir eg har tenkt på han. For skulde det henda, som eg for min part ikkje trur for resten, at vi kunde få igjennom at dei andre som no er ihuga for eksklusjon, segjer: ja, vi skal venta, og vi får dei til å venta på dette grunnlaget at vi skal høyra kva Sovjet og Finnland segjer til det som er vårt opphavelige framlegg, so er vi - ikkje juridisk eller formelt, men realiter bundne til då å røysta for eksklusjon. Og det kann likevel vera mange grunnar der som kann vera mot å gjera eit slikt vedtak. Eg trur ikkje vi på nokon måte skal bera fram i Genève eit framlegg som bind oss på denne måten som eg meiner vi her vilde bli, so eg vil få rå til, um eg kann få gjeva utanrikskomiteen eit råd i so måte, at dette framlegget frå hr. Mowinckel blir sendt til Regjeringa. Vi skal sjølv sagt dryfta det med delegasjonen vår i Genève, so dei kann ha desse tankane her med seg, kann taka standpunkt til dei og nytta dei um det skulde visa seg praktisk. Men eg vil rå frå at vi skal binda delegasjonen i desse taktiske ting.

Her står eit punkt etterpå um at vi skal ta standpunkt i samsvar med dei andre nordiske statane. Det treng vi for so vidt ikkje noka tilråding um, for det er ei grunnsetning for oss i desse spørsmåla i Genève. Vi må, so sant råd er, gå i hop med dei andre nordiske statane. Det har hendt ein gong fyrr at desse tvo andre nordiske statane, som vi no skal

arbeida saman med, ikkje har vore samde innbyrdes. Blir det so, er vi nøydde til å velja millom dei eller velja noko tridje. Det er ikkje visst at Danmark og Sverige alltid vil stå likt. Men i den saka det her gjeld, - valet millom eit midlingsframlegg eller eit eksklusjonsframlegg - kann eg no opplysa at Danmark likeeins står fullt og fast på same sida som den norske regjeringa har stelt seg, - det standpunktet som vi tok i det nordiske utanriksministermøtet. Eg hadde no i middags ein telefonsamtale med den danske utanriksministeren, dr. Munch, og han hadde fått frå den faste danske representanten i Genève, minister Borgbjerg, eit telegram som refererte ein del av dei same ting som stod i telegrammet frå hr. Hambro, berre med den skilnaden at Borgbjerg ikkje hadde sagt at det var slik ei veldig stemning for eksklusjon i Genève som det såg ut etter telegrammet frå hr. Hambro. Dr. Munch hadde ikkje telegrammet frå Borgbjerg framfyre seg, men han kunde likevel opplysa at i det minste tvo av statane der nede hadde sagt at dei beint fram vilde røysta mot framlegget um eksklusjon - det var Romania og Tyrkia - soleis at den tanken som ein kanskje kunde få etter telegrammet frå hr. Hambro um at denne Balkan-blokken stod samla her mot Sovjet-Samveldet, er ikkje rett. Det står ikkje soleis. Andre statar, sa dr. Munch, hadde sagt at dei vilde halda seg frå å røysta. Millom dei han hugsar, nemnde han Belgia. - Det er då dei reelle grunnane som eg her har nemnt, som gjer at eg vil beda um at dette framlegget frå hr. Mowinckel berre blir sendt over til Regjeringa, so vår delegasjon kann ha det med seg til dryfting i hop med andre tankar, andre meiningar, serskilt med dei andre nordiske delegerte i Genève.

Eg skal få gjeva her dessutan den faktiske opplysninga at det såg ei stund her i middags ut som det ikkje skulde bli råd til å få minister Urbye av garde, ikkje for di han ikkje sjølv var fullt viljug til å reisa alt i kveld, men for di det vart sagt at flyet som i tilfelle skulde taka han frå Malmø til Amsterdam, var fullsett både i morgon og måndag. Men det har lukkast gjennom telefondryftingar med Malmø å få plass i det minste for minister Urbye. Vi hadde ynskt å få senda ein sekretær med, men det er det ikkje plass for.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil henvisse til hvad jeg sa i formiddag, at jeg ikke mente dette nettop som et forslag, men nærmest som et uttrykk for min tankegang i forbindelse med vårt arbeide i Genève. Når det var formet på denne måte, var det fordi jeg hadde forstått formannen slik at utenriksministeren ønsket en bestemt uttalelse fra denne forsamling. Det var grunnen til at jeg formet det på denne måte; men jeg synes jeg formet det meget forsiktig, idet jeg ikke på nogen måte tar standpunkt til Regjeringens arbeide. Jeg henstiller til Regjeringen å overveie om det er mulig å følge disse linjer. Vel, jeg er særdeles vel tilfreds med at man følger den fremgangsmåte som utenriksministeren her har

uttalt ønske om, at dette forslag oversendes Regjeringen og at der kun treffes en formell beslutning. I realiteten vil det jo ikke si annet enn at delegasjonen overensstemmende med Regjeringens ønske - et ønske som jeg er sikker på er til stede her også - vil være opmerksom på disse tanker som her er fremholdt, tanker som jo faller sammen med hvad utenriksministeren selv uttalte i formiddag.

Jeg hørte at utenriksministeren hadde fått betenkeligheter ved hvorledes vår stilling vilde bli hvis man nu kunde opnå at den fremgangsmåte blev fulgt at man først sendte fredstilbud - eller fredsforslag, fredsansmodning, fredshenstilling - til Finland og Sovjet, og først derefter tok spørsmålet om eksklusjon op. Jeg tror ikke man forut behøver å være nervøs i så henseende; for jeg tror at det standpunkt man kommer til å ta hvis dette fredstilbud blir avvist, ikke vil bli så vanskelig å ta. Og frem for alt vil vår stilling bli den samme som før, at vi står sammen med de nordiske land. Men jeg kan nok tenke mig at mentaliteten hos de nordiske land likeoverfor eksklusjonen vil bli en noget annen efter at fredsforslaget er blitt forkastet, men da tror jeg imidlertid ikke skaden er så stor. Jeg synes stillingen er adskillig verre hvis der først opstår en formodentlig meget bitter diskusjon om eksklusjon, og en del fremtredende makter både blandt stormakter og nøitrale stemmer for eksklusjon. Da tror jeg grunnlaget for fredssaksjonen er i den grad undergravet at det hele blir en ennu større parodi enn det har vært før - særlig når den eksklusjonsdebatt, som jeg har forstått det, skal måtte ledsages med en uttalelse fra Folkeforbundet som anklager Sovjet for å være angriperen. Den betraktning altså, hvorledes stillingen skal bli efter at Sovjet har avvist fredstilbudet, bekymrer mig i grunnen ikke så meget som hvorledes hele fredstilbudets stilling vil bli når det fremsettes efter at eksklusjonsforslaget er blitt behandlet i Folkeforbundet, selv om dette nærmest av formelle grunner ikke blir vedtatt.

Ved siden av dette som vi her har talt om, kommer den siste passus i dette forslaget mitt, og det er spørsmålet om å ta op, først og fremst underhånden, til undersøkelse hvorledes tanken om en almindelig fredskonferanse med Italia og De forente stater i spissen ligger an. Vi må huske på, som jeg sa i formiddag, at Folkeforbundets stilling vis à vis Tyskland, og også formodentlig nu vis à vis Sovjet, er den at forbundet betraktes helt og holdent som et instrument i de krigslystne, som det heter, vestmaktens hånd, og da frem for alt i det «krigsgale» Storbritannias hånd. Det er altså vanskelig å få gehør eller syn for at Folkeforbundet er et objektivt instrument som skal forsøke å gjøre rett og skjel mellom alle, og vårt forhold til Folkeforbundet påvirkes selvfølgelig i høi grad av denne opfatning. Vi har jo sett at bare den omstendighet at vi ikke gikk med på ikke-angrepspakt med Tyskland - og det gjorde vi jo nettop ut fra hele vår stilling som nøitral stat og vårt medlemskap i Folkeforbundet - er tilstrekkelig til å bli anvendt mot oss

som et tegn på i hvilken grad vi er knyttet sammen med vestmaktene. Når man nu vet at i disse dager går Tysklands politikk i sterk grad ut på å bakvaske vår evne til å oprettholde vår nøytralitet og fremstille det slik at vi i hele vår optreden i høi grad og i stadig stigende grad er avhengig av Englands politikk, vil man forstå at det er ikke uten betydning hvis de nordiske stater kunde ta et initiativ til en fredsaksjon dernede, som i nogen grad motvirket dette syn at vi og Folkeforbundet, eller særlig vi, helt og holdent er avhengige av den politikk som Storbritannia ønsker skal bli drevet. Det er det jeg tror et virkelig positivt, aktivt arbeide i den retning som siste passus inneholder, vil i noen grad kunne motvirke. Jeg gjør mig heller ingen illusjoner om resultatet av det arbeide som er forbundet med den siste passus. Jeg tror at særlig Storbritannia vil ta avstand fra en slik tanke. Men det er verd forsøket; både for dagen og for fremtiden er det verd at vi sier et ord der nede om hele Europas og verdens stilling idag i skyggen under Sovjets ustanselige fremtreden, en fremtreden som jo ikke kunde tenkes å finne sted hvis ikke den europeiske krig raste med samme voldsomhet som nu, og en fremtreden som ikke svekkes ved at den europeiske krig fortsettes, men som selvfølgelig styrkes efter hvert som stormaktene ødelegger hverandre innbyrdes.

Sundby: Som jeg allerede gav uttrykk for i formiddag, deler jeg nærmest det synspunkt som kom til uttrykk i utenriksministerens uttalelse her, at det ikke vil være riktig å binde våre delegerte med en av utenrikskomiteen vedtatt uttalelse slik som denne her er bragt i forslag. Siden minister Urbye nu også er tilstede - og jeg vil gjerne gi uttrykk for den tilfredsstillelse vi føler over at han har erklært sig villig til å reise - synes jeg også det kan være riktig å gjenta hvad iallfall jeg fremhevet, og jeg har inntrykk av det er mange som er enig i det, at man må være ytterst forsiktig med å fremme en fredsaksjon hvis den kan forskjertse en annen fredsaksjon som har bedre utsikter til å føre til et resultat. Og som hr. Mowinckel også nu gav uttrykk for, ansees jo Folkeforbundet av de krigførende for i høi grad å være et instrument for den ene part. Når det nu i hr. Mowinckels forslag også står «med U.S.A. og Italia i brodden», så ligger det alene deri at det vel neppe er Folkeforbundet som er det rette forum for å fremme spørsmålet, all den stund disse to makter jo ikke er medlemmer av Folkeforbundet. Jeg er helt enig i at det fra de nøytrales side kan være ønskelig å foreta en aksjon i likhet med den som blev foretatt fra Belgias og Hollands side, så vi kunde stå samlet om det, og især hvis det kunde føre til at både Italia og U.S.A. tok affære. Men jeg har inntrykk av at det å fremlegge et fredsforslag i den form at det er Folkeforbundsmøtet som gjør det, det vil i høi grad kunne forskjertse det. Det er iallfall mitt inntrykk; jeg

lørdag 9 desember 1939 kl. 17

vil gjenta det siden minister Urbye er tilstede, og jeg vil også legge ham på sinne forsiktighet - hvad han rimeligvis vilde gi uttrykk for allikevel - med å forskjertse det som vi alle ønsker, nemlig en fredsaksjon som kan ha utsikt til å føre frem.

Jeg vil også gjerne ha sagt, når minister Urbye er her, at ved det møte som forestår der nede, vil det, selv om Danmarks delegerte ikke har nøiaktig det samme inntrykk som hr. Hambro, sikkert være en stemning der nede som gjør det overmåte fristende å holde en tale eller ta et standpunkt som vekker stor applaus og stor begeistring, det vil være overmåte fristende. Jeg har vært tilstede iallfall en gang før der nede hvor det lå slik an at det var fristende. Det var straks etter nazistenes overtagelse av makten i Tyskland, og stemningen var jo da slik at en mann som hadde evnen til å tale til følelsene i forsamlingen, kunde høste laurbær. Det er ikke sikkert det er så ønskelig bl.a. for våre nordiske land at man høster laurbær ved en slik anledning som denne, og det må man være opmerksom på, mener jeg, ved dette møte. Jeg skulde være tilbøilig til å tilråde at Regjeringen gav et tillegg til instruksen hvor det blev slått fast overfor våre delegerte at det fra vår delegasjons side ikke bør fremkomme noen uttalelse eller tas noe standpunkt som ikke har begge våre delegertes fulle tilslutning efter på forhånd å være fremlagt skriftlig. Jeg sier dette for å legge det ansvar på minister Urbye som jeg mener det bør ligge på ham når han nu reiser der ned. Det kan naturligvis oppfattes slik at det er et mistillitsvotum til vår annen delegerte, dette jeg sier. Vel, la det være så. Det er jo fra alle parters side her, også fra hr. Hambros eget parti, gitt uttrykk for en viss frykt for en impulsivitet ...

Lykke: Jeg er mig ikke bekjent av å ha gitt uttrykk for det.

Sven Nielsen: Jeg har tvertimot tatt avstand fra det.

Jon R. Aas: Og jeg har ingen ting sagt.

Sundby: Kanskje jeg husker feil, det er iallfall sagt fra mange hold her, og jeg synes det er nødvendig å si at det i hvertfall fra min side er en frykt i så måte, og at man må være på post.

Lykke: Det var nettop inntrykket av det samme som vi nu har hørt fra utenriksministeren, som gjorde at jeg fremsatte det melkepapp-forslaget mitt i formiddag. Når hr. Mowinckel er fornøid med at hans forslag oversendes Regjeringen, så er jo saken dermed i orden, vi behøver ikke fremsette noe avvikende forslag. Det er helt på det rene at Regjeringen også selvfølgelig vil overveie de tanker som er kommet til orde i hr. Mowinckels forslag.

Overfor hr. Sundby vil jeg si at han var jo svært betenkelig og forsiktig *idag*; det er ikke alltid den samme tonen fra hr. Sundby. Men når han nu vil understreke så sterkt at minister Urbye reiser nedover nærmest som en slags barnepike for hr. Hambro, så vil jeg ta en bestemt avstand fra det. Jeg tror at hr. Hambro har gjort så meget godt arbeide i Genève i de senere år, og jeg stoler så helt ut på hans lojalitet overfor Regjeringen, at jeg synes at slike uttalelser som at det ikke må fremkomme noget som ikke har vært avgjort av de to sammen, og at det må være skriftlig før nogen av dem får lov til å snakke, det er jo å gå litt for vidt i retning av barnepikegreier.

Formannen: Såvidt jeg har kunnet følge med i forhandlingene, foreligger det ingen ting om at hr. Hambro har optrådt illojalt i Genève i dette høve eller i andre høve heller forsåvidt. Den begrunnelse som er gitt her for at det sendes en annen delegert nedover, er jo den at det foreligger en ny situasjon, og at man ikke kan komme frem med meddelelse ad ordinær vei. Jeg tror ikke at hr. Hambro har grunn til å føle sig touchert over de uttalelser som er fremkommet her.

Hr. Mowinckel har erklært sig tilfreds med at hans forslag oversendes Regjeringen.

Er det nogen som ytterligere forlanger ordet om den fremlagte uttalelse?

Sundby: Det jeg sa, gav ikke uttrykk for at jeg mente at hr. Hambro vilde være illojal, ikke på nogen måte; jeg mener ikke det. Jeg gav uttrykk for det som sikkert alle forstod, jeg mente nemlig at vi kunde ha en viss grunn til å frykte nogen impulsivitet på grunnlag av det vi ofte har hørt her i utenrikskomiteen, og at han også kunde komme til å bli litt ensidig, ikke så lite. Det er jo heller ikke mere enn to-tre timer siden at også hr. Mowinckel erklærte at det er ingen annen enn et medlem av Regjeringen som kan rå med hr. Hambro, så jeg er ikke alene i mitt syn og i mine uttalelser på dette punkt.

Statsråd Koht: Eg sa frå i fyremiddag um dei grunnane eg kunde ha til å ynskje ein ny delegert send ned til Genève attmed hr. Hambro som er der i fyrevegen, og eg treng ikkje taka upp att det. Det kann berre vera godt å nemna til opplysning for utanriksnemnda kos det går for seg i Genève i samarbeidet innanfor kvar einaste delegasjon. Ingen tale blir halden der, um det so er formannen i delegasjonen som talar, um det so er utanriksministeren som talar på vegner av Regjeringa, ingen tale blir halden utan han på fyrehand er lagd fram og lesen for heile delegasjonen. Det går alltid soleis for seg, det kjenner hr. Sundby frå dei gongene han har vore der, og det er det naturlege at hr. Hambro som formann i delegasjonen fylgjer same framgangsmåten som andre formenner fyrr har fylgt. - Skulde det no kanskje ikkje bli

gjort det minste vedtak her, so kunde eg kanskje kjenne meg litegrand veik i grunnlaget for den instruksen, den nye instruksen, som delegasjonen skal ha. Eg må få streka under at i den instruksen som var gjeven fyrr, står det med reine ord sagt at han berre er fyrebils, so her må ein ny instruks til, og eg vil svært gjerne ha rett til å kunna segja at utanriksnemnda samrøystes var med på den tanken at det som vi i alle tilfelle i fyrste rekkje skal arbeida for, det er å få eit tilbod um fredsforhandlingar i stand.

Formannen: Forlanger nogen flere ordet? Det er ikke skjedd. Det foreligger da forslag om at hr. Mowinckels uttalelse oversendes Regjeringen.

Joh. Ludw. Mowinckel: Er det ikke riktig at formannen da drar den konklusjon av utenriksministerens siste tale at han på komiteens vegne gir den sin tilslutning, slik at utenriksministeren og Regjeringen kan gå ut fra at vi er enig i den tanke at det første og viktigste i delegasjonens arbeide der nede er å søke å få istand fredsforhandlinger. Det er visst ingen tvil om det i denne komite.

V o t e r i n g :

Forslaget om at Joh. Ludw. Mowinckels forslag til uttalelse oversendes Regjeringen, bifaltes enstemmig.

Formannen: Jeg tør spørre om det er nogen av komiteens medlemmer som har noget å innvende mot hr. utenriksministerens uttalelse sist.

Lykke: Tvertimot.

Formannen: Da kan det slås fast at komiteens medlemmer og de møtende herrer slutter sig til utenriksministerens uttalelser.

Jeg gir så hr. Moseid ordet, idet hr. Moseid stod optegnet som taler ved begynnelsen av dette møte, men bad om å bli forbigått inntil videre.

Moseid: Jeg takker for at jeg har fått anledning til å være til stede og høre på denne redegjørelse og debatt, skjønt jeg må innrømme at den så langt fra har bidratt til å svekke den frykt jeg føler, at den tvertimot har forsterket den, både når det gjelder den overhengende fare som truer oss og Nordens frihet og kultur i denne tid, og når det gjelder vår evne til å møte faren. Jeg skal imidlertid ikke komme inn på noe vedkommende det spørsmål, da jeg ikke anser mig berettiget til det; jeg er ikke medlem av denne komite. Men det er reist et spørsmål her som skal finne sin avgjørelse i presidentskapet idag, og jeg har da ment at det var riktig

fra min side å begrunne hvorfor jeg mener det er uomgjengelig nødvendig snarest mulig å sammenkalle Stortinget.

Den gang da Stortinget i høst mot slutten av samlingen drøftet hvorledes det videre skulde forholdes, blev det fremholdt fra flere hold, bl.a. av Stortingets president hr. Hambro, at hvis der inntrådte en forverrelse av situasjonen, ekstraordinære vanskeligheter, så skulde Stortinget med kort varsel kunne kalles inn. Derfor skulde ikke Stortinget oppløses, men ajourneres. Dette blev ganske sterkt understreket gang på gang. Jeg har derfor sett det slik at Stortinget har rett til å vente å få beskjed hvis der inntrer en forverrelse i den situasjon som vi står oppe i. Efter min mening har situasjonen forverret sig fra tid til tid i hele det tidsrum hvori Stortinget har vært borte, og jeg hadde derfor ventet at det på et tidligere tidspunkt hadde blitt sammenkalt presidentskapsmøte for å effektivere den forutsetning som lå til grunn, da det blev besluttet at Stortinget skulde ajourneres for å kunne kalles sammen på kort varsel. Der kom imidlertid ingen henvendelse før presidentskapet blev innkalt til det ordinære møte for å behandle budgettet den 30 oktober i år. Jeg fremholdt da mitt syn, at det var vår plikt å sammenkalle Stortinget for å gi det anledning til å gjøre sig kjent med alt hvad der hadde foregått i mellemtiden både utenrikspolitisk og innenrikspolitisk, slik at Stortinget kunde være i stand til å bedømme situasjonen om der skulde kreves avgjørelser av Stortinget av vidtrekkende betydning. Jeg begrunnet mitt standpunkt i en protokolltilføielse i presidentskapets protokoll som foreligger, og jeg gjorde uttrykkelig gjeldende at jeg anså det for å være heldigere å sammenkalle Stortinget i tide, før der forelå meddelelser av utenrikspolitisk art som gjorde det uomgjengelig nødvendig, da det i det tilfelle lett kunde opfattes på en uheldig måte. Imidlertid blev jeg alene, mitt forslag blev nedvotert med de andre medlemmers stemmer, og jeg anså mig da foreløbig for å ha gjort min plikt.

Men så hendte det som jeg har fryktet, og som jeg også den gang antydte, det hendte at Russland angrep et av de nordiske land, Finnland. Jeg henvendte mig da straks til president Magnus Nilssen, da hr. Hambro var fraværende, med anmodning om å konferere med Regjeringen og sammenkalle presidentskapsmøte for å drøfte innkallelsen av Stortinget. Det blev også gjort. Næste dag hadde presidentskapet møte sammen med statsministeren. Jeg fremholdt påny som mitt syn, at det var uforsvarlig å holde Stortinget utenfor når begivenheter av livsviktig betydning for vårt folks fremtid foregikk like i nærheten av våre grenser, og uten at vi hadde noe frihetsbrev som kunde betrygge oss i fremtiden. Statsministeren fant det ikke nødvendig å innkalle Stortinget, og jeg hadde inntrykk av at de andre medlemmer i presidentskapet var enig i det. Ihvertfall blev resultatet at vi skulde utsette spørsmålet til neste dag og da ta

lørdag 9 desember 1939 kl. 17

endelig stilling til spørsmålet. Det blev imidlertid ikke så. Jeg fastholdt mitt forslag om å kalle inn Stortinget straks; men president Magnus Nilssen mente det vilde være riktig å forsøke å få også stortingspresident Hambro tilstede. Hans forslag herom fikk flertall, og av den grunn blev da spørsmålet utsatt til idag, og samtidig blev det også ordnet slik at denne komite kom sammen og at vi i presidentskapet som ikke er medlemmer av den, kunde få anledning til å være til stede her for å drøfte det spørsmål.

Jeg har for min del følt det slik at hvis ikke Stortinget får anledning til å sette sig inn i spørsmålene fra grunnen av, vil der kunne inntreffe slike situasjoner at Stortinget kommer til å måtte handle i blinde, og det vil jeg for min del ikke ta ansvaret for. Jeg anser denne situasjon for å være den farligste som vårt folk har stått overfor i de 125 år hvori vi har vært et fritt folk. Og da mener jeg det har ikke eksistert noget tidspunkt i vårt folks historie da det har vært mer nødvendig enn i denne situasjon, at Stortinget, landets nasjonalforsamling, får anledning til sammen å drøfte på hvilken måte vi kan møte vanskelighetene best og med mest utsikt til å bevare vår nasjonale frihet og kultur. Jeg vil henstille også til denne forsamling at den vil prøve å forstå betydningen av at landets nasjonalforsamling får den samme anledning som denne komite har hatt, til å følge utviklingen på nært hold gjennom de opplysninger som kan meddeles gjennom Regjeringens og andre personers medvirkning når det gjelder de ting som har hendt i mellemtiden.

Det er naturligvis ikke denne komite som skal treffe avgjørelse om hvorvidt Stortinget skal komme sammen, det er Stortingets presidentskap, men det har stadig vekk under presidentskapets behandling av dette spørsmål vært gjort gjeldende at der har ikke vært ytret noget ønske fra denne komite om at Stortinget skulde komme sammen, og jeg har inntrykk av at det har vært tillagt ganske stor vekt. Jeg vil derfor håpe at denne komite er enig i at situasjonen nu er så faretruende alvorlig at det vilde være uforsvarlig om landets nasjonalforsamling som har ansvaret for de avgjørelser som må treffes, skulde holdes utenfor, så den ikke fikk anledning til å sette sig inn i spørsmålene på første hånd slik som det kan skje i Stortinget.

Jeg har ansett mig berettiget og forpliktet til å fremholde min mening også her.

Magnus Nilssen: Som jeg oplyste om ved dette møtes begynnelse, og som nu hr. Moseid yderligere har utviklet, har vi hatt dette spørsmål oppe i presidentskapet et par ganger. Da presidentskapet holdt møte i høst til behandling av Stortingets budgett, fremkom det direkte forslag fra hr. Moseid om å sammenkalle Stortinget. Da var også president Hambro til stede, slik at presidentskapet var fulltallig. Vi andre kom til det resultat den gang at positive forslag ikke i tilfelle vilde komme til å foreligge for Stortinget, og at

situasjonen ikke gjorde det nødvendig på det tidspunkt å sammenkalle Stortinget. Etterat nu krigen mellom Russland og Finnland har brutt ut, er jo imidlertid situasjonen blitt en annen enn den var da presidentskapet fattet sin beslutning tidligere i høst, og den siste henvendelse fra hr. Moseid, hans forslag om å sammenkalle Stortinget, som blev behandlet i presidentskapsmøter den 1 og 2 desember, var ytterligere belagt med det argument at nu hadde denne krigen i Norden brutt ut. Den første møtedag - 1 desember - var situasjonen den at den finske regjering hadde demisjonert, og en ny regjering var dannet. Vi hadde grunn til å tro at denne nye regjering var dannet på det grunnlag at den skulde søke å få innledet nye forhandlinger med Sovjet-Samveldet, noget som man mente vilde bli imøtekommet. Imidlertid viste det sig allerede dagen efter at det var liten sannsynlighet for det. I det første møte - den 1 desember - var, som det er oplyst, statsministeren til stede, og vi vilde da gjerne høre hans uttalelse om hvorvidt det fra Regjeringens side ansåes nødvendig av utenrikspolitiske eller andre grunner å sammenkalle Stortinget. De «andre grunner» skulde da være om det fra Regjeringens side ansåes påkrevet å fremlegge forslag for Stortinget, som Stortinget måtte ta under behandling. Vi tenkte kanskje mest på forslag om skatter og avgifter for å styrke statskassens stilling, bringe inntektene op, da jo enhver vet at utgiftene under de nuværende forhold er kolossale, eller det kunde være andre positive forslag som Regjeringen mente burde behandles av Stortinget på det tidspunkt. Statsministeren uttalte at det fra hans eller fra Regjeringens side ikke var noe absolutt ønske om å få forslag behandlet av Stortinget. Det som da blev tilbake - og såvidt jeg forstår, var det det hr. Moseid nu la den avgjørende vekt på - var dette om det var nødvendig å sammenkalle Stortinget for at Stortingets samtlige medlemmer kunde bli holdt à jour med situasjonen, med begivenhetenes gang, altså få de samme meddelelser som vi har fått i utenrikskomiteen i de tidligere møter, og dem vi i tilfelle vilde få her idag. Jeg forstår naturligvis godt ønskeligheten av at samtlige Stortingets medlemmer på denne måten kunde få disse meddelelser, men på den annen side er det altså et spørsmål om det er rimelig å sammenkalle Stortinget for at disse meddelelser og opplysninger kan gis. Hvis det fremdeles er slik at Stortinget ikke vil komme til å få sig forelagt bestemte oppgaver eller bestemte forslag som krever en hurtig avgjørelse, så blir det altså bare dette igjen, om det er nødvendig å sammenkalle Stortinget for at det kan holdes à jour og få de meddelelser av utenrikspolitisk art og annet som vi har fått her i utenrikskomiteen. Vi står jo nu nokså nær innpå julen. I det siste presidentskapsmøte blev det innvendt likeoverfor den fremgangsmåte som jeg foreslo, og som altså er fulgt nu, at hvis presidentskapet i tilfelle så sent som idag besluttet at Stortinget skulde komme sammen, vilde det ikke være mulig å få Stortinget samlet før jul.

Dertil innvendte jeg at den formelle vanskelighet var det ikke nødvendig å legge nogen avgjørende vekt på, den kunde vi nok komme over. Hvis presidentskapet efter å ha hørt uttalelsene her i utenrikskomiteen kommer til det resultat at Stortinget skal sammenkalles, kan det jo skje telegrafisk og på meget kort varsel. Jeg forutsatte altså den gang, og det kan jeg vel også forutsette idag, at i tilfelle kunde Stortinget komme sammen om en uke, så den innvendingen synes jeg ikke er sterk. Stortinget vilde da også ha den nødvendige tid til å få den orientering som man i tilfelle mener Stortinget skal ha. Det forutsettes da at det ikke egentlig blir fremlagt positive forslag som skulde trenge noget lenger tid i Stortinget. Det blir, som jeg har sagt gjentatte ganger, efter min opfatning da spørsmål om man anser det for å være nødvendig å sammenkalle Stortinget for å gi det den nødvendige orientering. Jeg vil ikke legge skjul på at jeg på et tidligere tidspunkt - det samme kan sies nu - har gjort gjeldende at en sammenkallelse av Stortinget neppe vilde virke beroligende på folk. Jeg frykter for at hvis Stortinget blir sammenkalt, vil det lett medføre en større nervøsitet ute i befolkningen enn den der allerede er tilstede. Man vil lett få det inntrykk at nu er det virkelig fare på ferde. De nødvendige foranstaltninger som må treffes, har jo Regjeringen bemyndigelse til å treffe, og som vi har hørt idag, er det truffet foranstaltninger av militær art. De kan jo heller ikke vente hverken en dag eller i dagevis for at man kan få høre utenrikskomiteens eller Stortingets opfatning i så måte. Hvis Regjeringen fremdeles er av samme opfatning som den 1. og den 2. desember, slik at det fra Regjeringens side ikke er noget ønske om at Stortinget skal tre sammen for å behandle bestemte forslag eller konkrete saker, har jeg fremdeles mine store betenkeligheter ved å sammenkalle Stortinget nu.

Sven Nielsen: Jeg hadde egentlig ikke forlangt ordet for å tale om Stortingets sammenkallen eller ikke sammenkallen, men siden det er bragt på bane, vil jeg gjerne si min mening om det. Det er riktig som hr. Moseid sa, at det nok er mange utover landet som ventet at Stortinget hadde vært samlet nu i denne tid. Men det er så sin sak å innkalle Stortinget hvis man ikke har noget egentlig program for det, annet enn at det skal være tilstede. Kunde det ikke gå an å holde Stortingets representanter à jour ved at de fikk et noget sammentrengt referat av det som er foregått i denne komite? Det kan være farlig kanskje å sende det ut, men det er like farlig forsåvidt å holde hemmelige foredrag her i Stortinget, for vi har også hatt eksempler på at de er sivet ut. Det er jo ingen ting i veien for i et slikt referat å skjære vekk ting som man er særlig engstelig for. Stortingets medlemmer kunde allikevel få et riktig inntrykk av hvordan utenrikskomiteen og Regjeringen oppfatter situasjonen. Jeg er derfor for tiden i all fall ikke stemt for at Stortinget nu blir innkalt. Det er heller ikke den høveligste tid nu like før jul, skjønt det

er et underordnet spørsmål selvfølgelig. Jeg er så enig med hr. Moseid, og det er fremholdt fra mange talere, at det er farlige tider vi lever i, - og dette møte har vel kanskje drøftet den farligste og den alvorligste situasjon som vårt land har vært oppe i på de siste hundre år - men utviklingen kan skje så raskt at det nytter ikke enten vi har Stortinget samlet eller ei, det blir det samme. For skal man treffe beslutninger her efter hvert som utviklingen skrider frem, så må det skje så raskt at det ikke kan komitebehandles og innstilles til Stortinget og behandles i Stortinget, det må fattes beslutninger for dagen og i øieblikket.

Utenriksministeren uttalte at Russlands overfall på Finnland har reist en rekke spørsmål. Ja det skal være visst, det har reist en rekke spørsmål. Det spørsmål som særlig er drøftet her i komiteen idag, er vår stilling til Folkeforbundets inngripen i den foreliggende konflikt mellem Russland og Finnland. Det er selvsagt et viktig spørsmål og vi må være ytterst varsomme, som det særlig blev fremholdt av statsministeren, med å ta nogen stilling der som kan virke uteskende på Russland, slik at de ikke der skal finne noget påskudd til å overfalle oss. Men jeg tror ikke de behøver noget påskudd, det er de visst kar om å finne selv hvis de vil angripe oss; men selvsagt bør man ikke gi dem påskuddene i hånden.

Vel er det viktig å drøfte vår stilling til Folkeforbundets inngripen, og det er praktisk talt det hele møtet her er ofret, men det er efter min mening ikke det vesentligste. Det er andre spørsmål som idag er viktigere, og det spørsmål som efter min mening er det viktigste idag, det er hvordan vi skal stille oss når vi selv blir angrepet av Russland. Jeg sier uttrykkelig «når vi blir angrepet», for jeg mener sannsynligheten er større enn bare muligheten. Jeg kan dessverre ikke dele hr. Andrås for oss meget optimistiske opfatning av Russlands utenrikspolitikk. Jeg tenker da hverken på historien eller på noget annet, jeg holder mig bare til de siste tiders kjensgjerninger. Men jeg er selvfølgelig enig i at våre aviser bør i en tid som denne ikke skrive altfor uteskende, selv om det er fristende. Vi ser jo at det brukes ord som banditter, og gangsterpolitikk. Tja ... det er uriktig å kalle dem gangstere og banditter, det er å gjøre gangstere og banditter urett - ja for maken til perfiditet og hykleri som den de russiske statsmenn i disse tider har utvist, har mig bekjent ennu ikke gangstere prestert. Hr. Andrå kom også inn på forholdet mellem de røde og hvite i Finnland; men skal man veie mot hinannen de grusomheter som blev begått både av de røde og kanskje også av de hvite, så kan jo nogen hver ha sin mening om hvor vektskålen vil falle ned. Vi skal heller ikke idag snakke om norske partiers forhold til Sovjet i gamle dager, det er forbi og det glemmer vi. Idag gjelder det å hjelpe hinannen til å finne foranstaltninger mot den situasjon som truer oss nu, og der nevnte hr. Andrå en mulighet som jeg tror er nokså

nærliggende. De finske tropper kjemper jo med et heltemot som man sjelden har sett maken til, men det er greit - og de er selv opmerksom på det - at i lengden klarer de ikke å holde stand mot overmakten. De har det samme håp som vi også i tilfelle vil ha, at vi kan holde ut så lenge inntil situasjonen i Europa har forandret sig slik at man kan få hjelp. Den mulighet, den situasjon kan inntreffe, og det er ikke usannsynlig at den kanskje er nokså nær forestående, at de finske tropper deroppe blir trengt inn på norsk område. Vi har selvsagt ikke noget annet å gjøre enn å avvebne dem øieblikkelig, så lenge vi vil være nøitrale. Jeg har ved tidligere anledninger alltid fremholdt at vi må gjøre alt hvad vi kan for lengst mulig å være nøitrale. Vi må ikke gi efter for hverken den ene eller den annen av de krigførende makter. Vi skal heller undvære både kull og olje og tilførsler av det ene og det annet, vi kan gjerne lide nød fremfor det å komme i krig. Men til tross for all den redsel som følger med en krig, så er det en ting som er verre enn å komme i krig, og det er eksempelvis å komme under russisk styre. Ja, det er ikke nogen umulighet at vi kan komme til å stå likeoverfor den fare, tvertimot, og spørsmålet er da, hvad enten et russisk angrep på oss - vi kan gjerne tale åpent om det, og jeg synes vi må snakke om dette nu, for nu brenner det da sannelig i naboens vegg - hvad enten et russisk angrep på oss skjer på den ene eller den annen måte: Er vi villige, er vi da klar til å møte et slikt angrep? Av statsministeren hørte vi idag hvad der var gjort for å styrke vår militære stilling i Nord-Norge. Jeg hørte idag med glede på statsministeren, for jeg hadde inntrykk av at han var kommet til det standpunkt nu at vi må forsvare oss. Han hadde endog tatt initiativet til at der blev telegrafert til generalen nordpå, om han ikke vilde ha mere tropper deroppe, og det er forbausende at det skulde være nødvendig for Regjeringen å telegrafere den veien.

Statsminister Nygaardsvold: Ikke Regjeringen.
Kommanderende General besørget telegrammet.

Sven Nielsen: Men statsministeren hadde jo bedt Kommanderende General telegrafere. Jeg hadde ventet at telegrammet skulde kommet den annen vei, for jeg vet at vi har ikke på langt nær nok deroppe. Det er ikke gjort nok. Det som har gjort at finnene har greiet sig så godt som de har gjort til denne tid, det er at de på forhånd har utbygget befestede linjer, den ene bak den annen, på alle de linjer som kan tenkes å bli fremrykningslinjer for en fiende. De har laget fladderminer, piggrådhindere, ulvegraver, alle passive hindringer som kan tenkes, og vi har sett at det har en utmerket virkning, og det er forsvarsmidler som kan skaffes billig, svært overkommelig. Jeg har spurt på hold hvor de skulde ha rede på det: Har vi gjort noget lignende oppe i Finnmark og andre steder hvor et russisk angrep kan forventes å komme frem? Det blev svart mig: Nei, vi har

ikke nogen miner. Vi har selvfølgelig forsterket enkelte stillinger, men jeg hadde ialfall inntrykk av at noget systematisk utbygget forsvar har vi ennå ikke deroppe - det kan utbygges enda - og vi har heller ikke de våben som trenges. Jeg vet ikke om det er krevet derovenfra, men jeg synes det vilde være rart om de ikke hadde gjort det. Vi har ikke antitankskyts, vi har ikke luftvernskyts. Det blev nevnt av statsministeren i det han leste op, at vi hadde luftvernmitraljøsetropper. Ja, det er almindelige mitraljører som har en affutage slik at elevasjonen kan bli så stor at de kan skyte rett op i luften. Det har ikke noget med de egentlige luftvernkanoner å gjøre. De kan selvfølgelig være ubehagelige for en flyvemaskin, de kan treffe flyveren, de kan treffe de edlere deler på en flyvemaskin, men de kan ikke skyte ned en flyvemaskin slik som en fulltreffer fra en luftvernkanon gjør. Jeg hørte av en chef deroppe at de har ikke gassmasker, - de har gassmasker, men de passer ikke. Vi har sett i disse dager at russerne er begynt å bruke gass. Jeg vet ikke om de har noget så nødvendig, særlig i en kamp i skog som det er deroppe, som håndgranater. Jeg vet ialfall at ved det regiment som jeg hører til, finnes ikke en eneste håndgranat. Dette nevner jeg ikke som nogen bebreidelse mot den fungerende forsvarsminister - tvertimot, jeg har med glede hørt på ham idag - men jeg nevner det som noget av det som man snarest mulig må få anskaffet. Selv om vi anstrenger oss til det ytterste, om vi får disse våben, vil det, som jeg nevnte, i lengden sikkert ikke være mulig for oss å stå imot en stormakt som Russland, men vi kan ialfall hvis vi virkelig vil ofre det som trenges - ja, jeg tror ikke det er galt å bruke det uttrykk, for det passer her: vi kan gjøre dem helvedet hett - for krig er helvede - slik at det skal ta dem lang tid å få bukt med oss, og forhåpentlig så lang tid at situasjonen i Europa forandrer sig, så forholdene kan bli ordnet.

Det er noget som jeg har tenkt på i forbindelse med den fare som truer oss oppe i Finnmark, noget som er særdeles viktig i et tilfelle som dette, det er kommandoforholdene deroppe. Jeg beklager at ikke forsvarsministeren er tilstede under behandlingen av disse ting. Statsministeren nevnte i sin redegjørelse, at der var kommet mange forskjellige avdelinger, en bataljon herfra, en bataljon derfra, batterier, mitraljøsetropper fra andre avdelinger. Alt dette må ha en felles chef. Det har det selvfølgelig også. Jeg undersøkte det i middagshvilen, og avsnittets chef der oppe er eldste officer, oberstløytnant Os i Kirkenes. Nu, Os er en flink mann, men det er en meget vanskelig og viktig stilling å være chef nu i disse dager oppe i Finnmark. Jeg er ikke ganske sikker på om Os er den rette mannen der. Han er, som jeg sa, en meget dyktig mann, men han har ofte vist sig å ha vanskelig for å samarbeide med folk, og jeg er ikke sikker på at han har den balanse som skal til; for den som skal være

chef i Finnmarkavsnittet nu, må være en voksen mann. Det er ikke bare de rent militære foranstaltninger han må ta sig av. Han må sørge for at der blir bygget fremkomstveier og retrettveier til og fra de stillinger som han har utsett sig, han må sørge for forpleining, underbringelse m.m.m. Det er i det hele tatt en viktig og krevende stilling, hvor vi i denne situasjon burde få den dyktigste mann vi kan få tak på. Jeg tror også vi har mannen. Jeg vet ikke om det passer å nevne det her, men jeg tror en mann som oberst Ruge vilde være glimrende som chef i Finnmark under den nuværende situasjon. Jeg har så ofte vært i opposisjon til oberst Ruge, fordi han etter min mening i de stillinger hvor han tidligere har vært, har hatt anledning til å eksperimentere altfor meget, særlig med nye reglementer og instruksjer. Han er i det hele tatt en mann med initiativ, etter min mening altfor stort initiativ, og han har, uten selv å ville det, gjort adskillig skade. Men ingen er uenig om hans fremragende dyktighet nettopp til en sådan spesiell oppgave som dette er. Jeg tror jeg kan si han er villig til å ta en slik stilling, om han blir tilbudt den. Han måtte da få adskillig myndighet til sammen med fylkesmannen å ordne det som kan gjøres. For den mann må være tilstede der oppe, som skal treffe beslutningene. Det nytter ikke å telegrafere og skrive til alle instanser her nede. Vi må ha en mann med slik myndighet og autoritet at han kan treffe avgjørelsene på stedet. Og jeg vil gjerne si at det er meget nyttig arbeide som kan utføres ved avdelingene der oppe, hvis man får den rette mann i spissen for dem, både med anlegg av veier og annet. Jeg vil ennu engang ta det forbehold at jeg ikke vil ha sagt noget ondt om oberstløytnant Os, som på mange måter er en utmerket mann; men jeg tror som sagt at det burde være en mann med mer autoritet i den vanskelige situasjon som vi nu står oppe i. Det vil naturligvis koste mange penger å sette oss i forsvarsstand. Vi må skaffe de våben vi mangler, og det skulde undre mig om vi ikke nu kunde få fra Sverige så langt de kan levere. Det vil koste mange penger, men allikevel, det koster mer å miste alt. For det er det vi kan risikere.

Jeg vil gjerne i denne forbindelse spørre den fungerende forsvarsminister om Norges forsvarsråd har vært sammenkalt i denne tid. For jeg mener at skulde Norges forsvarsråd nogen gang sammenkalles, må det sannelig være i den situasjon vi nu står oppe i. Norges forsvarsråd består som bekjent av forsvarsministeren, utenriksministeren, utenriksråden, kommanderende general, kommanderende admiral, formannen i Norges økonomiske selvhjelpsråd og statsministeren, om han vil. Dessuten er det anledning til å innkalle andre. Jeg tror det vilde være heldig om Norges forsvarsråd blev sammenkalt i denne tid, om ikke for annet så for i en forsamling å få drøftet tingene sammen med kommanderende general og kommanderende admiral. Det er nemlig en ting, som jeg nevnte, som er vanskelig, det er kommandoforholdet og samarbeidet. Det knirker ofte. Samarbeidet mellem de forskjellige etater knirker ofte i fred, men det er greit at

hvis det knirker i krig, er det helt skjebnesvangert. Jeg syntes det var nedslående å se et intervju av flyvechefen på Sola. Han ligger der ute med en så pass stor styrke som et par hundre mann og noen og tyve fly. Han sa i et intervju hvor det står sort på hvitt og går landet rundt: «Den største vanskelighet jeg har å kjempe med her på nøytralitetsvakten, er samarbeidet med marinen.»

Moseid: Jeg uttalte ikke at Stortinget skulde kalles sammen utelukkende for å bli underrettet om forholdene, jeg uttalte at jeg anså det nødvendig at Stortinget fikk anledning til meget nøie å følge utviklingen i denne tid for at det ikke skulde behøve å handle i blinde, men ha det fulle kjennskap til spørsmålene når Stortinget blir nødt til å treffe avgjørelser av livsviktig betydning for hvorvidt vi skal fortsette å leve som et fritt folk eller ikke, og det anser jeg for å være meget viktigere enn en juleferie. Jeg tror ikke at man sådan uten videre kan gå ut fra at et land som nå har angrepet Finnland, vil ta hensyn til vår juleferie. Jeg anser det for å være ganske nødvendig at Stortinget får anledning til å drøfte hvert spørsmål som har betydning for vårt lands tilværelse, vårt folks tilværelse, og jeg kan ikke tilegne mig den opfatning at Stortinget kan betraktes som et unødvendig onde, som ikke må være tilstede når det skal handles raskt. Stortinget har vist før at det kan handle raskt under ansvar, når det bare har anledning til å sette sig inn i spørsmålene. Men faren her er at Stortinget kommer til å måtte handle under tvang, i blinde, fordi det ikke har fått anledning til å følge utviklingen på nært hold, slik som det er nødvendig å gjøre det. Jeg synes at hr. Nielsen bragte spørsmålet helt klart frem når han stilte spørsmålet slik: Hvorledes skal vi stille oss når russerne angriper oss? Han sa: Vi må snakke om dette nu. Men hvem er det som må snakke om dette nu? Er det denne forsamling? Er det Regjeringen? Er det presidentskapet? *Det er landets nasjonalforsamling som må snakke om det nu, det er den som har det direkte ansvar overfor folk og land.* Denne forsamling og Regjeringen har ansvar overfor Stortinget, men Stortinget, landets nasjonalforsamling, har det direkte og tunge ansvar overfor hele det norske folk. Det tales om at man ikke må uro vårt folk. Ja, hvorledes høres dette ut? Jeg vil bruke et bilde: Det er brann i naboens gård. Går vi da og hvisker og sier: Ingen må vekke dem som ligger og sover i nabogården, ingen må vekke dem, de kunde bli urolige? Vi går vel øieblikkelig og vekker dem og sier at her er det fare på ferde, dere må se å komme ut. Eller jeg bruker et annet bilde: Går en kaptein som går inn i farlig farvann, til sine mannskaper og officerer og sier: Gå og legg dere, her er det mig som våker, her kan dere bare ta det med ro? Det vilde nærme sig ganske sterkt mord om man sa noe slikt i en farlig tid, men det er det man gjør hvis man er redd for å vekke det norske folk, hvis man er redd for å

kalle inn Stortinget og redd for den engstelse det kan skape. Faren er der. Det er ikke riktig overfor Stortinget å holde det utenfor i en tid som denne, det er ikke riktig overfor det norske folk. Jeg for min del anser det for ganske uforsvarlig å undlate å kalle Stortinget sammen i denne tid. Jeg mener det er sent, men det er bedre sent enn aldri, og jeg anser mig ikke berettiget til å tie lenger.

Sundby: Hr. Moseid har opplyst at det i presidentskapet er tillagt vekt at det ikke er noen i den utvidede utenrikskomite som har reist spørsmålet om at Stortinget bør sammenkalles. Jeg for min del har trodd at det ikke var vår sak her i utenrikskomiteen å ta det spørsmålet op, men siden det nu er reist her av president Magnus Nilssen og av hr. Moseid, så vil jeg gi forslaget min tilslutning. Det skulde naturligvis være skjedd før. Jeg vil ikke så sterkt fremholde at det burde være skjedd enda tidligere i høst, men ialfall straks efter at Russland hadde angrepet Finland, da mener jeg det burde være skjedd med en gang. Jeg vil også gjerne tilføie at jeg har bragt på det rene at vårt partis ledelse er enig i at Stortinget bør kalles sammen. Jeg nevner ikke dette for å trekke partipolitikk inn her, den får vi håpe at vi alle kan være enige om å holde helt utenfor nu, men jeg mener at medlemmer av Stortinget, hvilket parti de så tilhører, har rett til og også krav på å få lov til å være med under de drøftelser som nu skjer og som må skje, som de vet skjer, og at de også har krav på å være orientert og underrettet om hvad der skjer både i andre land og i vårt eget. Man må huske på at hver eneste en av de 150 har dog mangfoldige tusen stemmer bak sig, som har gitt vedkommende sin tillit, og som derigjennem har utpekt vedkommende stortingsrepresentant til å ta vare på folkets og landets interesser, hver fra sin landsdel, fra sin krets, sine lag av folket. Og jeg har vanskelig for å forstå at det kan være overensstemmende med representantenes pliktfølelse overfor den tillit de er vist, og det ansvar som er lagt på dem, at de nu skal sitte hjemme med korslagte armer og ingenting vite og ingenting kunne gjøre.

Det er sagt her at Regjeringen har neppe noe å legge frem for Stortinget, og en får inntrykk av at Regjeringen ikke har noget ønske om å få Stortinget inn. Jeg har vanskelig for å forstå det. Det er jo et forferdelig ansvar, et knugende ansvar som et lands regjering har på sig i en situasjon som den vårt land er stillet i nu. Naturligvis, ser vi partipolitisk og bare partipolitisk på det, kunde det være ønskelig for oss i andre partier å legge ansvaret alene på Regjeringen og dens parti og legge all skylden på dem, hvad der så hender. Så jeg mener det nettop er å skyte partipolitikken i bakgrunnen, når vi ønsker at representantene skal inn og være med å dele ansvaret med Regjeringen for det som nu skjer og må skje, og det som drøftes. Vi må jo være opmerksom på at vårt land er vel det eneste av de nøytrale, i denne del av Europa iallfall, som

ikke har sin nasjonalforsamling inne nu. Jeg har bragt på det rene at det gjelder iallfall alle nøytrale i Nord- og Vesteuropa. Jeg har ikke fått bestemt svar når det gjelder Belgia, men jeg er sikker på at den belgiske nasjonalforsamling også er inne til tross for at de allesammen kan komme inn på dagen. Det at alle andre har sin nasjonalforsamling inne, synes jeg skulde gjøre det desto mer selvfølgelig, at vi med visse mellomrum hadde Stortinget inne, fordi vi vel også er det eneste land som har mindretallsregjering. I de andre vet dog vedkommende regjeringer at de har et flertall bak sig. I det som gjøres her har vi jo ikke nogen grunn til å tro at Regjeringen ikke har et flertall bak sig, men den har dog ikke det *parlamentariske* flertall slik som i alle andre land vi kan sammenligne oss med.

Det er også det at nu efter Russland-Finnlandsaffæren kan det jo hende skjebnesvangre ting hver eneste dag. Det kan bli for sent å sammenkalle Stortinget innen skjebnesvangre beslutninger må tas. Og det er ikke bare det, men under slike situasjoner er jo ikke alle anlagt for å ta beslutning på dagen. Det naturlige og selvfølgelig under så vanskelige avgjørelser er at man har tid på sig, og derfor synes jeg også at Stortinget bør gis tid også for sitt vedkommende til å kunne overveie, drøfte og bli klar over hvorledes det mener vi bør stille oss, og hvilke råd vi bør gi Regjeringen. Det var nevnt nu av hr. Sven Nielsen ett av de spørsmål som kan bli lagt frem for oss nårsomhelst. Hvilken stilling skal vi ta, hvis Sovjet angriper oss? sa hr. Sven Nielsen. Og så kan vi si: Hvilken stilling skal vi ta, hvilket svar skal vi gi, hvis Russland sender oss det ultimatum som vi hørte om i formiddag? Og det er ikke de eneste store spørsmål som nårsomhelst kan komme til å legges frem for oss. Jeg mener at Stortinget bør dog ha anledning til å være med, å tenke gjennom tingene, og Regjeringen bør også se det som sin plikt å sondere stemningen i Stortinget og benytte sig av det fond av kjennskap til hvor landet ligger, og av evne i enhver henseende, som er hos Stortingets representanter, ved drøftelser og rådslagninger om det som kan komme til å ligge fore, og det som ligger fore.

Vi har også spørsmålet om Sveriges stilling. Vi er blitt litt orientert her nu. Nye ting kan komme frem når som helst, som er i høi grad avgjørende for hvordan vi må stille oss. Vi har idag tatt en beslutning om å stå sammen med Sverige i Genève. Det kan være avgjørende for oss i mange spørsmål nu, hvordan Sverige stiller sig, og som sagt stillingen er vel den der borte også, at det kommer frem nye ting praktisk talt hver eneste dag, som det er ønskelig for oss å kunne drøfte og eventuelt ta standpunkt til.

Det er så at Regjeringen har sine bemyndigelser, blandt annet når det gjelder forsvaret, og jeg for min del er tilfreds med at bemyndigelsen er brukt i vid utstrekning til å styrke vårt forsvar, men også her er det vel et

gradsspørsmål det dreier sig om, og stillingen er jo i høi grad forandret siden Stortinget gav Regjeringen denne bemyndigelse. Jeg for mitt vedkommende pleier å uttrykke det slik, at nu er det i grunnen det samme med hvad som helst, alt hvad vi pleier å ta hensyn til ellers, må settes til side overfor dette ene, store hensyn, at vi må prøve å innrette oss slik at vi kan fortsette å leve som folk, at ikke vi iallfall skal ha skylden for det om det nu blir satt punktum for vår tusenårige historie. Det er ikke sikkert at vi vil være uten skyld hvis så skjer. Det kan hende ting vi ikke rår med, men det kan også hende at vektskålen står og vipper, så det at vi gjør det rette, kan vippe vektskålen til den riktige side i en given situasjon.

Hr. Sven Nielsen nevnte ledelsen i Finnmark. Jeg har nevnt før en så viktig ting som forsvarsministerstillingen. Jeg synes at den sak nu bør være ikke alene hele folkets sak, men også hele Stortingets sak. Det kan ikke og må ikke sees på som en partipolitisk sak, hvem som skal være den høieste ansvarlige for landets forsvar i den tid vi lever i. Det er iallfall mitt syn, og jeg skulde tro at om Stortinget kom sammen, vilde det også være Stortingets syn. Jeg mener ikke at sådant skal drøftes åpent i stortingsmøter, det er ikke min mening; men vi vet jo hvordan alle drøftelser skjer når Stortinget kommer sammen, og at det øver sin store innflytelse det som drøftes mann og mann imellem.

Det er blitt sagt at det vilde vekke nervøsitet hvis Stortinget nu kalles sammen. Men som jeg nevnte, er jo alle nasjonalforsamlinger i andre land inne. Og det forekommer mig at man kan ha mere grunn til å være nervøs over at vi tar det så lett og viser slik likesælhet at vi lar Stortinget sitte hjemme. Jeg kunde også tenke mig at våre naboland og de store som truer oss mest deri finner uttrykk for at vi ikke har i sinne å gjøre nogen vanskeligheter hverken overfor et ultimatum eller hvad det så kan komme, - vi legger hendene i skjødet. Jeg tror det i så henseende gir et feilaktig inntrykk overfor utenverdenen, at vi nu tar det så lett at vi lar Stortinget sitte hjemme i slike tider. Det er sent, men efter hvad jeg har bragt på det rene, skulde det ikke være senere enn at Stortinget kan komme sammen for eksempel allerede neste torsdag, selv om ikke alle fra Finnmark kan komme inn med en gang, og det vilde da kunne være sammen en hel uke før jul. Så kan man da se om det også er grunn til å sitte sammen i juleferien. Er det grunn til det, så kan jeg ikke tenke mig at en eneste representant vilde sette hensynet til juleferien foran landets sak i en slik situasjon. Er det ikke grunn til det, kan man få sin juleferie. Det heter jo fra gammelt at Stortinget skal være folkets nødanker i farens stund. Nu er det vel en farens stund, og jeg synes at vi ikke skal utsette oss for at dette gamle ord skal gjøres til skamme.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har på grunn av at dette spørsmål stadig har vært fremme i diskusjonen virkelig

omhyggelig og grundig, og jeg tør si samvittighetsfullt, overveiet om Stortinget nu burde kalles sammen, om det var riktig av hensyn til landet at så skjedde, og om det vilde være formålstjenlig på grunn av situasjonen. Nu har jo vi idag fått høre om situasjonen, fått høre at vi står overfor en alvorlig situasjon. Men likeså litt som jeg, da jeg kom til dette møte, var av den mening at Stortinget burde kalles sammen, likeså litt er resultatet for mitt vedkommende av det jeg har hørt idag, blitt det at Stortinget bør kalles sammen. Jeg må nemlig spørre mig selv: kan Stortinget virkelig gjøre noen tjeneste slik som situasjonen nu er idag? Er den ikke slik at det nettop er Regjeringen som må få hvad jeg vil kalle *full ro* til å overveie og drøfte de spørsmål som nu kanskje efter hvert melder sig? Stortinget kan nemlig ikke betraktes på samme måte som utenrikskomiteen, som et rådgivende, konsultativt instrument for Regjeringen. Kalles Stortinget sammen, så blir i virkeligheten virkningen av det en ganske annen. Jeg er ikke sikker på at det vil øke trykghetsfølelsen. Men sikkert er det at hvis Regjeringen skal bruke Stortinget som konsultativt organ for de spørsmål som fra tid til annen, kanskje med korte mellomrom melder sig, så er Stortinget nødt til å sitte sammen for lukkede dører; det er de lukkede dørers forhandlinger som da blir det almindelige, og når vi kjenner stemningen overfor lukkede møter i Stortinget, så har man ikke vanskelig for å si sig selv at det vil bevirke adskillig uro, samtidig som det utvilsomt fra de lukkede dører vil trenge ut rykter som så langt fra vil virke beroligende - det er kanskje ikke det verste - men som simpelthen vil vanskeliggjøre Regjeringens arbeide i den situasjon som efter hvert kan melde sig. Ser vi nu på det som vi har behandlet idag, må vi spørre oss selv om det er noget av det vi har behandlet idag, som på det nuværende tidspunkt er skikket til å fremlegges for Stortinget. Jeg vil besvare det *benektende*. Stortinget vilde neppe være det rette organ til å treffe bestemmelse om hvilken instruks Regjeringen skulde gi for behandlingen av Finlandsspørsmålet ved Folkeforbundet i Genf. Der er utenrikskomiteen, og da særlig når den til og med har vært supplert av presidentskapet, visselig det for landet nyttigste forum til å drøfte disse spørsmål. Skal Stortinget kalles sammen i anledning av den situasjon som man mener er opstått like over for Finnmark, må det være for å treffe positive beslutninger med hensyn til Finnmark. Men jeg kjenner ikke til at Regjeringen har nogen positive forslag med hensyn til Finnmark som krever Stortingets samtykke. Den har bemyndigelse til å treffe de forsvarsforanstaltninger som er nødvendige der. Skulde Stortinget gå til beslutninger og nye bevilgninger med hensyn til Finnmark, behøver man jo ikke være spåmann for å si at det vilde vekke den største opsikt *både innad- og utadtil*. Er det nogen sund sans i å heise det flagg for vårt land og for dem utenfor, at vi nu tror oss direkte truet av Sovjet-Samveldet? Hvad vi kan mene og

tenke, er noget annet. Hr. Sven Nielsen gikk så langt at han sa det er en sannsynlighet for at vi blir angrepet av Sovjet. Jeg mener det er å dra konsekvenser av det som skjer, som ligger langt utenfor det riktige. Jeg mener at man ikke kan gå lenger enn å si at det er en mulighet. Men at vi av hensyn til den mulighet som bygger på et telegram fra Berlin av den art som her er referert, som jeg må tilstå at jeg ser med meget stor skepsis, skulde gå til å kalle Stortinget sammen, vilde jeg karakterisere som politisk lettsindighet, hverken mer eller mindre. Selv om dette skaper en alvorlig situasjon, må vi være meget forsiktig så vi ikke gjør situasjonen alvorligere enn den allerede er. Og mange vanskeligheter kan lett skapes hvis man gjennom forhastede skritt gjør opinionen, som er så lett fengelig i denne tid, mer engstelig enn det er nødvendig.

Det har jo vist sig idag igjen at det mellem Regjeringen og utenrikskomiteens medlemmer, som jo representerer alle partier, ikke hersker nogen som helst uoverensstemmelse, at alle har erklært sig fullt enig i den hovedlinje i politikken som Regjeringen følger. Regjeringen har jo dermed en stikkprøve med hensyn til nasjonalforsamlingens opfatning, som den trygt kan bygge på. Hadde det her vært en motsetning mellem Regjeringens opfatning og denne komites så stor at der måtte treffes en avgjørelse mellem disse opfatninger, kunde det vært nødvendig å kalle Stortinget sammen for å få en beslutning i den retning som en fraksjon av denne komite mente skulde treffes, men det har ikke vist sig å være nogen sådan motsetning. Vi har idag som tidligere fremholdt våre meninger, vårt syn, men det har ikke vært ett syn som har vært så avvikende at det ikke faller sammen med hovedlinjen i den politikk som Regjeringen akter å føre. Det har vært sagt at regjeringen ikke har noget parlamentarisk flertall, men det kan ikke være avgjørende all den stund Regjeringen i den situasjon det her gjelder, i de opgaver den her står overfor, har et sikkert flertall - et flertall hvorom det kan brukes et så stort ord at denne komite enstemmig står bak Regjeringen i de politiske linjer som følges. Det har vært uttalt ønske om at Regjeringen skal gå hurtigere og sterkere frem når det gjelder Finnmark. Jeg er ganske sikker på at Regjeringen er fullt opmerksom på situasjonen i Finnmark, og at der ikke er noget som den synes nødvendiggjør Stortingets sammenkallen. At vi da under disse omstendigheter så å si skulde gjøre op en mening som var kontra Regjeringens, når Regjeringen for øieblikket ikke mener det er nødvendig å kalle Stortinget sammen, synes jeg måtte karakteriseres som utidighet og som en farlig utidighet. Det er ikke mer enn fire uker til at Stortinget normalt skal tre sammen, men det kan naturligvis tenkes at der innen de fire uker kan optre en situasjon som gjør det nødvendig at det trer sammen. Men da har jeg også tillit til at Regjeringen vil kalle Stortinget sammen. Jeg har ikke den ringeste betenkelighet ved å legge avgjørelsen av dette viktige spørsmål i Regjeringens hånd, fordi jeg mener at ikke minst i en vanskelig situasjon er det

sandelig Regjeringen som skal ha avgjørelsen. Her tales om den enkelte stortingsmanns ansvar. Den enkelte stortingsmann er ikke den som skal ha ansvaret i en situasjon som denne. Det er landets regjering. Og ve Regjeringen hvis den vilde forsømme å kalle Stortinget sammen hvor det gjaldt en alvorlig avgjørelse! Jeg har ikke nogen som helst tro på at Regjeringen ikke har full forståelse av at hvis den trenger Stortinget, må den sørge for at Stortinget blir sammenkalt med kortest mulig varsel. Det føler jeg mig ganske overbevist om at Regjeringen vil gjøre. Regjeringen har jo denne komite, og det er adskillig som taler for - den tanke vet jeg formannen selv er inne på - at denne komite nu blir in being, eksisterer, blir sittende, ikke for å tre sammen daglig her, men slik at Regjeringen når som helst kan be den komme sammen uten 8 dagers varsel, kanskje imorgen. De få medlemmer som bor så langt borte at det er tungvint for dem å komme hjem, får da bli i byen disse 14 dager før jul, så komiteen kan komme sammen i det øieblikk statsministeren eller utenriksministeren sier at de vil konferere med den. Det gjelder ikke minst utviklingen i Genève, det kan være ganske godt at Regjeringen har den kontakt med oss som er ønskelig i forbindelse med det som skjer der. Det gjelder også de forhandlinger som pågår med Storbritannia i disse dager, så det er en tanke som jeg vil be Regjeringen og formannen å overveie om ikke komiteen bør la være å gå fra hverandre endelig idag, men fremdeles bli her, slik at den med kortest mulig varsel kan sammenkalles. Lenger vil jeg ikke gå. Og jeg vil bestemt fraråde her at det reises nogen slags agitasjon som, tross den måte hvorpå hr. Sundby vasket sine hender, bar et tydelig uhyggelig preg av Esaus partipolitiske fingre.

Statsminister Nygaardsvold: Jeg vil for det første få lov til å si at jeg kjenner det ansvaret som er forbundet med å sitte med Regjeringen i disse tider. Det behøver ingen fortelle mig, og jeg har ment at det var riktigst å ta situasjonen med ro og ikke med opagiterende store slagord. Dem kan vi bruke allesammen, men jeg tror ikke det er tiden til å bruke dem nu. Det blev av hr. Moseid sagt at situasjonen har forværret sig fra tid til tid, og at han hadde ventet at Stortinget vilde bli innkalt. Ja, hvordan har situasjonen vært? Da krigen brøt ut, var det Regjeringen som anmodet om at Stortinget, det overordentlige Storting, måtte bli innkalt, og jeg vil også med det samme få lov til å understreke at det ikke var Regjeringen som jaget på for at Stortinget skulde bli hjemsendt. Og så avsluttet Stortinget sine forhandlinger den 20 september, og allerede den 7 oktober hadde Regjeringen en konferanse med denne komite. Såvidt jeg kan erindre, var det den 7 oktober, og jeg tror at det igjen var konferanse og møte den 25 oktober. Slik tror jeg det er riktig å si det. Det blev da lagt frem for denne komite det som Regjeringen arbeidet med. De forhandlinger

som blev ført fra Regjeringens side til begge sider med de krigførende parter, forhandlinger som blev ført for at vi kunde opnå det som vi alle sammen var mest ønsket, nemlig å stå nøytrale, og at vårt økonomiske liv kunde få fortsette i nogenlunde normale former til begge sider, det er det som egentlig har vært det store som man har arbeidet med, samtidig som det også hele tiden har vært arbeidet med de militære spørsmål, med den vakttjenesten som man anså nødvendig, med å sette i gang forberedende øvelser. Ja, jeg kan si at det har artet sig som almindelig regimentssamling for dem som har vært innkalt, og jeg tror at det militært sett - hvis vi skal snakke på det viset - har hatt sin betydning. Det er blitt kritisert det også. Jeg skal ikke si at det er kritisert fra mitt eget parti så meget, men det er blitt kritisert fra andre hold at Regjeringen nu igjen var i gang med - blev det sagt til mig - å gjøre de samme dumheter som i 1914-15, å dra inn en hel del folk, og å få et stort pengeforbruk som skulde tyngde folket fremover. Vi fant imidlertid ikke at vi burde ta noget videre hensyn til det. Vi burde gå frem på den vei som vi hadde gått frem på det område. Nogen skarpere utvikling krigsmessig sett kan det vel ikke påvises at det var tilstede mellom England-Frankrike kontra Tyskland. Det som var spørsmålene var de rent handelspolitiske, de økonomiske forhold som vi arbeidet med med disse land. Ved siden av det arbeidet Regjeringen, og har Regjeringen i den senere tid arbeidet med det som alle vet at Regjeringen om høsten må arbeide med, budgettets forberedelse. Det er forberedelsene for det budgett som skal legges frem, og dessuten forberedelsene for hvordan vi skal møte de utgifter som påløper ekstra på grunn av krisen. Det nye som kom på var at Russland innbød Finnland til forhandlinger om enkelte spørsmål. Det var foruroligende, det var så, men jeg tror da at alle sammen i det lengste mente at disse forhandlinger vilde føre til et resultat, hvorved krig kunde undgås. Det lyktes dessverre ikke, og det blev en ny krig i Europa. Jeg skal erkjenne, det erkjenner vi alle sammen, at i og med at Russland overfalt Finnland, var vi kommet i en helt ny situasjon. Jeg blev tilkalt til presidentskapet straks efter at dette var inntrådt, for å snakke om hvorvidt Stortinget skulde kalles inn. Jeg sa der, og jeg gjentar det her, at Regjeringen i hele den tiden som hadde gått foran krigen mellom Finnland og Russland, hadde stått i den nøieste kontakt med utenrikskomiteen. Og jeg sa også, jeg får vel lov til å si det her, at stort sett kunde jeg si at komiteen var enig med Regjeringen i de disposisjoner som var truffet. Og jeg sa at det ikke på et eneste møte, såvidt mig bekjent, var fremkommet nogen uttalelse om at Stortinget skulde komme inn og sitte sammen. Jeg kan ikke erindre at en slik uttalelse er kommet i denne komite; og det er klart at hadde det spørsmål vært reist i komiteen, var det blitt inngående drøftet. Når så var tilfelle, fant jeg ikke å kunne forlange at Stortinget skulde komme sammen med det samme krigen brøt ut mellom Finnland og

Russland. Jeg fryktet for at det vilde skape en uro innen vårt eget land, som det efter min mening ennå ikke var berettiget å skape, og som det kanskje heller ikke er berettiget å skape nogen gang. Dessuten mente jeg at internasjonalt sett vilde det også vekke en viss forbauselse at det norske storting blev innkalt med det samme Russland gikk til dette overfall. Jeg er ganske sikker på at ryktene vilde ha svirret rundt omkring i den internasjonale presse og funnet gjenklang heroppe hos oss. Derfor sa jeg i komiteen at jeg kunde ikke da forlange at Stortinget blev innkalt, men hvis presidentskapet mente at det burde innkalles, skulde jeg stille et sådant forlangende på Regjeringens vegne allikevel. Jeg sa enn videre til presidentskapet, at skal Stortinget innkalles, så kan jeg ikke se det på annen måte enn at da bør Stortinget også arbeide, for det forekommer mig som gammel stortingsmann at det er svært lite formålstjenlig å kalle sammen Stortinget til å påhøre lange utredninger om de utenrikspolitiske forhold, utredninger som siden skal trykkes og sendes til komiteen, og så skal komme tilbake til lange diskusjoner, og at man ikke har noe annet å gjøre. Forholdet var - jeg er ikke redd for å si det - at Regjeringen på grunn av det budjetarbeide den har stått oppe i, ikke da kunde fremlegge noget samlet forslag til dekning av de merutgifter som den nuværende krise har medført for oss, og jeg mente at Stortinget hadde krav på å få det forelagt samlet og ikke stykkevis og delt, ikke bit for bit. Og dessverre er forholdene også idag slik at jeg vanskelig kan tenke mig at vi i uken før jul kan legge frem et slikt samlet forslag, med samlet oversikt og de nødvendige underbilag vedkommende de undersøkelser som Regjeringen har gjort. Vi kan vanskelig gjøre det nu. Jeg kan derfor idag ikke si at jeg vil kreve Stortinget innkalt. Det kan dessverre komme situasjoner som gjør at Stortinget må innkalles, og kommer de, da krever jeg at Stortinget kommer straks, på kortest mulig varsel. Men jeg kan også si at selv om Stortinget kommer sammen og blir sittende sammen, så kan det inntreffe situasjoner som Stortinget selvfølgelig må få full beskjed om, men selv da kan det arte sig slik at den sittende regjering, hvilken regjering det enn blir, må treffe sine avgjørelser og ikke la avgjørelsene debattere i dagevis i Stortinget. Det er Regjeringen som får ta ansvaret i en vanskelig tid. Men Regjeringen må pleie det samarbeide som er nødvendig, med Stortinget, det er jeg klar over. Jeg vil såmenn ikke innføre noget regjeringsdiktatur, det er langt fra mig å ha den opfatning. Finner denne komite at situasjonen er så alvorlig, efter det den har hørt idag og på tross av det jeg har sagt her, at Stortinget bør innkalles, så skal Regjeringen legge frem alt som kan legges frem, både når det gjelder redegjørelser og når det gjelder de foranstaltninger som Regjeringen har truffet siden Stortinget var sammen. Men jeg tror ikke at Regjeringen i denne uken før jul kan klare å legge frem det som også er nødvendig: forslag til dekning av

de utgifter som vi har pådratt staten, - og jeg frykter for at det blir mange flere ennå, det var hr. Sven Nielsen også klar over i sitt innlegg, men det skal jeg ikke hefte mig ved nu.

Hr. Sundby anførte tilslutt at en av grunnene til at Stortinget skulde komme sammen, var en ny forsvarsminister. Ja, jeg er klar over at det er ikke bare forsvarsministeren som skulde ha vært fornyet, og det får jo Stortinget ta stilling til. Er det det man i komiteen mener at Stortinget skal sammen for, så skal ikke jeg motsette mig det, da er det best det kommer inn i uken før jul.

Hr. Sven Nielsen reiste et konkret spørsmål. Jeg er klar over den betydning det spørsmål har, men jeg vil ikke idag gå næiere inn på det. Jeg vet at det spørsmål kan reises, ja, det er reist mange ganger under ansvarlig drøftelser: hvordan skal vi stille oss hvis vi blir angrepet? Men det er et annet spørsmål som kanskje kunde melde sig før dette blev aktuelt. Vi kan bli stillet like overfor et som er næsten like så alvorlig, sett i relasjon til dette: hvordan skal vi stille oss hvis vi blir angrepet? - Og det er i tilfelle av at Russland retter et angrep på Finland gjennom Finnmark. Jeg er ikke lokalkjent der oppe, og jeg vil ikke gi mig ut for å kunne bedømme den militære situasjon kommandomessig eller strategisk. Men så pass vet jeg at det kan være fare for, det kan tenkes at Russland nå når vinteren setter inn og myrene fryser til, kunde finne det oppportunt å gå inn i en av fjordene der oppe og på den måten falle Finland i ryggen. Jeg nevnte - jeg vet ikke om komiteen var opmerksom på det - at mineutleggeren «Frøya» har gått fra Melsomvik den 7. - det er et forhold som Regjeringen får å ta stilling til imorgen -, den kommer ikke frem til Kirkenes før mandag kveld. Det kan bli spørsmål om å legge ut miner i de fjordene som man kunde frykte for at russerne vilde gå inn i. Noen avgjørende betydning vilde det vel ikke få efter de orienteringer jeg fikk tid til å få av de militære autoriteter mellem det første møtet her i formiddag og til jeg kom her i kveld. Men noen hindring vilde det da bety for at Russland - Sovjet-Samveldet som det heter nu - uten videre kan sende sine transport-skib inn i Bugøfjorden og Jarvfjorden og hvad de nu heter disse fjordene der oppe. Men så vidt jeg vet - jeg har ikke fått tid til å konferere med Regjeringen, med utenriksministeren, om dette ennå - er forholdet det efter Haager-konvensjonen, efter internasjonal rett, at hvis en nøytral stat legger ut miner, skal den på forhånd varsle om det. Sverige har lagt ut miner ved Åland nettop nu. - Vi har enda en båt, «Olav Trygvason»; den gjøres nettop i disse dager - eller idag og i natt, imorgen og neste natt klar til å kunne ta inn miner og i tilfelle gå nordover. Regjeringen forøvrig vet heller ikke om det, for det har jeg tatt bestemmelse om på egen hånd sent igår aftes. Der må handles, man kan mange ganger ikke sitte og vente på diskusjoner og komiteinnstillinger og foredrag. Det er ingenting annet som gjøres med «Olav Trygvason» - den har vært brukt til

kadettskib - enn at det blir tatt vekk en del ting slik at den kan laste inn miner og gå, i tilfelle det ansees nødvendig.

Vår beredskap nordover - ja, jeg behøver ikke gjenta at jeg ikke er sakkyndig, at jeg forstår mig lite på dette, det vet man visst. Men jeg forsøker å snakke med dem som skal rettlede oss militært nu i denne tid, og mens jeg snakker om disse båtene, kan jeg nevne at det kan tenkes at vi må sende flere undervannsbåter nordover, som kan gjøre sitt til å forhindre eventuelle transporter.

Jeg ser den bemyndigelse som Stortinget har gitt Regjeringen slik, at Regjeringen ikke bare har bemyndigelse, men den har også en plikt under det ansvar den kjenner, til å gjøre hvad den mener bør gjøres når situasjonen blir så alvorlig. Vår beredskap der oppe øker. Hr. Sven Nielsen nevnte hvad vi mangler. Jeg er fullt klar over hvad man kan sette op i Nord-Norge, og hvilke store utgifter det vil medføre, hvilke tunge byrder det vil bli. Det kan sies at vi må ha mer av enkelte ting, vi må forsøke å skaffe oss det. Det er ikke så godt å få anskaffet det. Sverige leverer i denne tid, såvidt jeg forstår, alt hvad det kan, til Finland; det støtter med våpen, med ammunisjon, og *det støtter med penger*, slik at om det kan ha vært slik en gang i tiden at det nærmeste utenlandske pengemarked var åpent for oss, må vi forstå at det er Finland som i første rekke har krav på Sveriges støtte når det gjelder krigen og krisen. Men vi kan vel gjøre noget med det vi har. Og det er drøftet, og det vil bli drøftet videre fremover.

Jeg kan nevne her at idag fikk jeg en meddelelse om at det var tilbudt Norge 50 luftvernkanoner av en agent. Men ikke visste de hvorfra de skulde komme, og ikke visste de om de var passende for oss. Jeg bad om at det skulde bli undersøkt, og jeg får vel beskjed antagelig mandag.

Hvad det allerede bestilte angår, kan jeg opplyse at nettopp idag kom det meddelelse fra England om at forbudet mot å levere oss torpedobåter er offisielt hevet. Jeg har fått offisiell meddelelse om at vi skal få dem, og at vi dessuten vil få dem noget hurtigere enn vi før hadde tenkt. Boforskanonene er også i orden, men det tar tid, for de skal komme fra Ungarn. Det er sendt nedover folk for å inspisere avleveringen av dem.

Det er disse ting jeg kan si her om disse spørsmål, mere kan jeg foreløpig ikke si. Skulde det være spørsmål om en eller annen ting på det militære område, skal jeg forsøke å svare på det så godt jeg kan. Skulde det være spørsmål om Regjeringens stilling ellers, så kan jeg svare.

Formannen: Jeg har tegnet mig som taler. Med hensyn til den diskusjon som har vært ført her en stund nu om spørsmålet om å innkalle Stortinget, så er jo forholdet det at det er en sak som, såvidt jeg forstår, *presidentskapet* skal fatte avgjørelse om, og spørsmålet er bragt frem her i forbindelse

med de opplysninger som vi har fått i komiteen her idag i anledning av de spørsmål som har vært forelagt for komiteen. Det er jo ikke fremsatt her i komiteen noe forslag med hensyn til dette spørsmål om å innkalle Stortinget, og når det ikke er kommet nu, kan man vel gå ut fra at det ikke kommer til å foreligge noe forslag i så måte her. Reglementet sier om denne komite, den utvidede utenrikskomite, at

«Dens oppgave er med regjeringen å drøfte og i tilfelle avgi til Stortinget innstilling om særlige utenrikske spørsmål og hvad dermed står i forbindelse.»

Lenger ned heter det:

«Saker som er behandlet eller bragt frem i utenrikskomiteen» -

det må vel referere sig til «særlige utenrikske spørsmål» - «skal forelegges for Stortinget i møte, når minst 4 medlemmer forlanger det.»

Med hensyn til de spørsmål som er behandlet her idag, er det ene instruksjonen til våre delegerte ved Folkeforbundet. Det spørsmål var det jo ikke tid til å forelegge for Stortinget, for komiteen måtte jo ta stilling til det idag. Og med hensyn til det annet - jeg kan kalle det - store spørsmål som drøftelsene her har knyttet sig til, gjelder det en innberetning fra legasjonen i Berlin, en meddelelse av helt refererende art som er gitt oss. Jeg vil få lov til å peke på at vi har hatt møte i den utvidede utenrikskomite tidligere i år den 31/8, den 8/9, den 7/10, den 25/10, den 22/11 og nu den 9/12. I disse møter har det, såvidt jeg kan erindre, - det har for øvrig hver gang vært optatt stenografisk referat - ikke foreligget slike situasjoner at det har frembragt noe spørsmål om innbringelse av saker for Stortinget. Jeg kan efter min erindring iallfall bekrefte statsministerens uttalelse på det punkt.

Med hensyn til å innkalle Stortinget så må man jo si at stillingen er meget alvorlig idag. Jeg har personlig karakterisert den som så alvorlig som jeg har opplevet den i mitt politiske liv, og situasjonen kan tilskjerpe sig ytterligere, og det spørsmål kan bli ennu mere aktuelt enn det er idag, på tross av alle hensyn i motsatt retning, å innkalle Stortinget. Jeg kan ikke frigjøre mig for den opfatning at det å innkalle Stortinget eller gi uttrykk for at Stortinget bør innkalles efter at regjeringssjefen har sagt at Regjeringen for sitt vedkommende ikke krever at Stortinget skal innkalles nu, det vil kunne virke uheldig, det vil kunne virke opskakende på befolkningen her hos oss og fremkalle skadevirkninger som man også må være oppmerksom på. Det skifter imidlertid så fort at situasjonen kan bli den at man tross de betenkeligheter som foreligger må gå til det å innkalle Stortinget. Men efter statsministerens uttalelse nu er det jo klart at han er fullt oppmerksom på disse ting, og at han vil ta de nødvendige skritt om situasjonen skulde tilskjerpe sig ytterligere.

Jeg har hatt den opfatning og har den opfatning som også hr. Mowinckel omtalte på talerstolen, at slik som stillingen

nu er blitt, så vilde det efter min mening være riktig at denne komite ikke ajournertes, men at den var for hånden for utenriksministeren, og utenriksministeren har personlig like overfor mig gitt uttrykk for den opfatning at det er ikke helt korrekt, det er ikke helt heldig, at man for hver gang skal måtte sammenkalle komiteen under slike omstendigheter som nu foreligger, og da med den forutsetning at utenriksministeren skal ha utarbeidet en omfattende redegjørelse som skal behandles her, hvorefter komiteen blir oppløst med det resultat at det går nokså mange dager før man kan få den samlet igjen. Det går jo åtte dager før vi kan få det medlem av komiteen som bor lengst mot nord, nemlig hr. Andrå, hit ned, så jeg for mitt vedkommende mener, og jeg forstår det slik at utenriksministeren er av den samme opfatning, at det vilde være heldigst slik som situasjonen nu er, at denne komite er for hånden, og at den ikke oppløses nu. Jeg nevner denne tanke, jeg vil ikke fremsette noget forslag før jeg får høre hvordan man vurderer det spørsmål.

Statsminister Nygaardsvold: Jeg glemte det som hr. Mowinckel berørte om komiteen, og det som formannen nu var inne på. Jeg finner det også riktig at komiteen ihvertfall ikke reiser hjem ikveld. Jeg tror det kan ha sin betydning om komiteen kan være til hands, som vi sier, så å si til enhver tid.

Handberg: Jeg slutter mig til den appell som er reist her av hr. Moseid og hr. Sundby om at Stortinget må bli innkalt. Jeg mener situasjonen er så alvorlig at man må gå til det skritt om ikke tiden er så absolutt beleilig.

Det er nevnt at det vil virke opskakende at Stortinget blir innkalt. Jeg tror ikke det. Som forholdene er nu, når den utvidede utenrikskomite er sammen, spør folk når vi kommer hjem, hvad vi har behandlet. Vi kan selvfølgelig ikke meddele dem det, for alt er hemmelig, og folk innbilder sig visstnok at det for vårt land er enda verre enn det er. Jeg tror det vilde virke beroligende hvis Stortinget var sammenkalt. Det er mitt syn på det.

Når det gjelder spørsmålet om å sammenkalle Stortinget, har vi sett hvordan avisene stiller sig. Venstres hovedorgan «Dagbladet», har jo lenge slått på at Stortinget må innkalles. Jeg er også enig i at istedenfor at den utvidede utenrikskomite nu kom sammen, skulde *Stortinget* ha vært innkalt i dens sted. Det er sagt at det er ikke fremkommet noget forslag innen denne komite om at Stortinget skal kalles sammen. Men det er oplyst for mig at presidentskapet har sagt at forsåvidt det blev ytret ønske derom fra den utvidede utenrikskomite, så vilde presidentskapet ta hensyn til det. Jeg tror at en *slik appell* til presidentskapet her skulde være nok, selv om ikke Regjeringen finner grunn til eller ønsker at Stortinget skal kalles sammen.

lørdag 9 desember 1939 kl. 17

Jeg har lest forskjellig om dette i avisene. Således skriver et fremskudt blad at det ser ut som om Stortinget skal holdes utenfor, og at Regjeringen sammen med utenrikskomiteen skal danne et fascistisk storråd her i landet. Jeg vil nødig innkasseres som medlem av et slikt fascistisk storråd. Jeg tror det rette nu absolutt er at Stortinget blir innkalt, og jeg henviser til de uttalelser som er kommet fra hr. Moseid og hr. Sundby.

Magnus Nilssen: Forholdet er jo det at Stortinget er ikke oppløst, og da er det presidentskapet som i tilfelle skal sammenkalle Stortinget til nytt møte om man vil. Som jeg har gjort rede for tidligere, var situasjonen ved presidentskapsmøtet sist den at Regjeringen for sin del ikke krevet at presidentskapet skulde sammenkalle Stortinget, idet Regjeringen ikke hadde saker og forslag å forelegge for Stortinget som den mente burde behandles. Og da var det, som jeg sa, spørsmål om den utenrikspolitiske situasjon i sin almindelighet nødvendiggjorde sammenkallelse av Stortinget. Da syntes jeg og de som var enige med mig, at det var rimelig å avvente uttalelsene i Stortingets utenrikskomite om dette forhold før vi tok standpunkt til spørsmålet om sammenkallelse av Stortinget.

Det har versert så mange rykter naturligvis. Avisene skriver jo alt mulig, de insinuerer og påstår og antar og formener, og jeg har også sett i en avis at når presidentskapet ikke hadde sammenkalt Stortinget, skrev det sig blandt annet fra at president Hambro, som var fraværende, hadde gitt en slags informasjon om at Stortinget ikke burde komme sammen. Det er helt uriktig og uefterrettelig. Hr. Hambro har like overfor mig ikke antydnet noget i den retning, og det foreligger mig bekjent ingen ting om hr. Hambros opfatning i så måte. Men i presidentskapet er forholdet videre det at hr. Hambro foruten å være Stortingets førstepresident jo også er den eneste representant for høirepartiet i presidentskapet, og det var også en medvirkende grunn for oss til å avvente Stortingets utenrikskomites møte og høre om det der var krav om at Stortinget skulde tre sammen.

Jeg vil ha bemerkt like overfor formannen, som refererte reglementets bestemmelser om at når 4 medlemmer av utenrikskomiteen forlanger det, så skal saker som er fore her, inn for Stortinget, at det har jeg alltid oppfattet slik at det gjelder når Stortinget normalt er sammen, når Stortinget sitter sammen; da skal saker som behandles av utenrikskomiteen, hvis det forlanges av 4 medlemmer, kunne innbringes for Stortinget. Jeg har ikke oppfattet det slik at det også skal fortolkes derhen at om utenrikskomiteen holder møte mellom sesjonene og har en eller annen sak, så skulde 4 medlemmer av utenrikskomiteen kunne forlange at Stortinget ekstraordinært skal kalles sammen; det tror jeg ikke har vært meningen med reglementet. Men hvorom allting er, så er jo ikke det noen realitet.

Nu har vi altså hørt forskjellige uttalelser her i utenrikskomiteen fra samtlige partier, og resultatet av disse uttalelser kan vel riktig sammenfattes slik, at det parti som forlanger at Stortinget skulde tre sammen, det er bondepartiet, og at representantene for de øvrige partier er av den opfatning at de ikke finner det nødvendig nu å fatte beslutning om at Stortinget sammenkalles. Regjeringens chef har sagt det samme, at han eller Regjeringen for sin del ikke vil kreve Stortinget samlet. Men samtlige er enige om den ting som er uttalt av statsministeren, at situasjonen kan forandre sig, og blir situasjonen av den art at Regjeringen mener at Stortinget bør komme sammen, så vil Regjeringen for sin del overfor presidentskapet kreve at så skjer. Det er vel den opfatning som jeg rettelig kan si at også representantene for de øvrige partier utenfor bondepartiet har gitt til kjenne ved denne saks behandling her nu, og som Stortingets president da naturligvis vil ta hensyn til.

Moseid: Overfor en uttalelse av hr. Mowinckel må jeg gjøre uttrykkelig opmerksom på at jeg har ikke deltatt i behandlingen av utferdigelsen av instruksen eller det som er forefalt i den anledning. Jeg har påhørt det som er sagt her, men da jeg ikke er medlem av denne komite, har jeg ikke ansett mig berettiget til å ytre noe om de spørsmål. Jeg vil uttrykkelig presisere det, da hr. Mowinckel gjorde gjeldende at samtlige her hadde tatt stilling på det punkt.

Så vil jeg si at jeg har neppe noen tid hørt en så selvmotsigende debatt som den som hr. Mowinckel leverte når det gjaldt å hindre at Stortinget skulde komme inn. For i det ene øieblikk sa han at han vilde betegne det som en politisk lettsindighet å kalle sammen Stortinget, situasjonen var for alvorlig til det. Og i neste øieblikk sa han at situasjonen kan bli så alvorlig at Stortinget må kalles sammen på kort varsel i løpet av disse 4 ukene. Har noen hørt slikt? Skal dette virkelig være saklig, gjennomtenkt debatt? Enhver vil forstå at hvis man kommer i den situasjon i løpet av de 4 uker til det nye Stortinget skal komme sammen, at Stortinget da må kalles sammen på kort varsel eller, som statsministeren uttrykte sig, straks, så vil man tvinge Stortinget inn i den situasjon at det må handle i blinde uten å få anledning til å overveie de spørsmål som kan være av livsviktig betydning for vårt folk. Derfor er det jeg for min del anser mig forpliktet til å gjøre hvad jeg kan for å hindre at Stortinget skal komme i den tvangssituasjon. Og når hr. Mowinckel og også den ærede statsminister på denne måten taler om lettsindighet ved å kalle Stortinget sammen, så kan det kanskje være grunn til å se på hvorledes vårt naboland Sverige har innrettet sig i denne tid. Den svenske riksdag blev sammenkalt øieblikkelig da krigen brøt ut, den trådte sammen den 8. september og har siden sittet sammen den hele tid og drøftet nettop det spørsmål som angår den faretruende situasjonen. Disse spørsmål som hr. Mowinckel

påstod måtte behandles for lukkede dører, er behandlet i den svenske riksdag for åpne dører. Jeg har gjennomgått Riksdagstidende og sett hvad der er gjort. Der er gjort store ting for å beskytte Sverige mot ødeleggelse, for å gjøre det sterkt, for å gjøre det enig. Hvad har vi gjort her? Jeg tror det må sies at vi har sviktet vår oppgave og vår plikt ganske betydelig. Jeg er for min del engstelig for å stille Stortinget i den tvangssituasjon at det kalles inn her for å ta ansvaret i spørsmål som det ikke har fått anledning til å sette sig grundig inn i på forhånd før avgjørelse må treffes.

Så blev det av den ærede statsminister sagt at når Stortinget gikk fra hverandre i høst den 20. september, så var det ikke gjort noe fra Regjeringens side for at så skulde skje. Dertil vil jeg si for mitt vedkommende som har sittet og drøftet disse ting i presidentskapet og Stortinget, at jeg har hatt en levende følelse av at det var trykk fra den kant.

Statsminister Nygaardsvold: Trykk?

Moseid: Fra Regjeringen.

Statsminister Nygaardsvold: Trykk?

Moseid: Ja, jeg har en levende følelse av det.

For mitt vedkommende er jeg selvfølgelig klar over og har sagt det før at denne sak skal avgjøres i presidentskapet, men det blev sagt i presidentskapet at hvis det fra så meget som en mann i denne forsamling var ytret ønske om at Stortinget skulde tre sammen, så vilde man tatt hensyn til det. Av denne grunn har jeg ansett det for ønskelig at denne debatt blev ført.

Andrå: Bare en kort bemerkning. Det blev nevnt at spesielt for representanten Andrås skyld måtte utenrikskomiteen sitte sammen. Vi er selvfølgelig takknemlige i Nord-Norge fordi vi får lov til å være representert i denne komite og særlig nu. Men denne komite må jo være så mobil at den kan sammenkalles også uten den representant som bor så langt borte. Derfor er det nu opnevnt spesielle varamenn for samtlige som sitter i komiteen. Og da formannen ihøst ringte mig op og truet med at det kunde bli møte hver 14de dag svarte jeg, at da kom jeg til å være på reise 12-13 dager og bare hver fjortende dag være hjemme hos kona, og det syntes jeg var litt lite hele høsten utover. Derfor sa jeg at jeg kom ikke til å møte når jeg hadde spesiell varamann. Og jeg mener også nu at det går ikke an, når de andre av utenrikskomiteens medlemmer, hver eneste en, kan innkalles med dags varsel, såvidt jeg kan skjønne, at en mann som bor dernord skal være til hinder for at det kan gjøres, i en så viktig komite og i en så viktig tid som dette er. Dette er jo helt ekstraordinære forhold, og man må handle derefter. Jeg mener derfor for min part at

ikke engang nu er det nødvendig at den utvidede utenrikskomite sitter sammen. Skulde det være nødvendig å ha den utvidede utenrikskomite sammen tirsdag eller onsdag, er det den fulleste anledning til det selvom den reiser hjem ikveld eller imorgen.

Lykke: Jeg forstår at det for presidentskapet er av interesse å høre meningen om det spørsmål som hr. Moseid har reist. Jeg for min del forstår at hr. Moseid gjør dette ut fra en alvorlig tro på det han her fremlegger, at Stortinget burde være sammen, og at situasjonen er slik at Stortinget nu burde orienteres, som han sa, for at ikke noe skal komme overraskende på det. Men hvad er situasjonen? I Sverige sitter riksdagen sammen, for der fremlegger regjeringen for riksdagen de bevilgninger som regjeringen vil ha til styrkelse av forsvaret. Her blev det gjort i en annen form; de bevilgninger som blev foreslått, blev ikke vedtatt, men det blev gitt Regjeringen en fullmakt og understreket sterkt at man gikk ut fra at Regjeringen handlet når det var nødvendig. Derfor er det ikke for Regjeringen, efter den fullmakt Stortingets flertall gav den, den samme nødvendighet for å fremlegge for Stortinget de enkelte bevilgninger, de enkelte beløp som skal ut, som det er i Sverige. - Så spør jeg: Er situasjonen idag slik at det vilde være nødvendig og absolutt påkrevet å innkalle Stortinget? Da tror jeg man må si at idag er den ikke det. Idag vet alle nordmenn at faren er der, og de forlanger at landets regjering med den fullmakt den har, gjør det som forholdene nordpå idag krever. Hvad kan Stortinget gjøre? Stortinget kan selvsagt diskutere med Regjeringen de enkelte foranstaltninger, men der er ikke jeg sikker på om det er riktig å stille de enkelte stortingsmenn i det ansvar som Stortingets flertall har lagt på Regjeringen. Om situasjonen forandres efter Folkeforbundets møte i Genf, eller om det blir alvor av den trusel som vi idag har hørt gjennom et telegram at vi kan vente oss, ja, så er jo jeg ganske sikker på at Stortinget vil bli innkalt og må bli innkalt. Men jeg kan ikke skjønne annet enn at vi kanskje heller vilde forverre situasjonen for oss idag ved å imøtekomme et ønske om på dette tidspunkt at Stortinget uopholdelig innkalles. Jeg tror det heller vilde forverre situasjonen og om ikke nettop skape noen uro innenlands, så iallfall henlede oppmerksomheten på forholdene herhjemme, og at det kanskje kunde utlegges - og vi vet at det utlegges - på mange forskjellige måter. Alt tatt i betraktning, uaktet jeg har den aller sterkeste overbevisning om at hr. Moseid gjør dette ikke av partipolitiske grunner, men virkelig efter den opfatning han har av den plikt man har til å ta hensyn til Stortinget, kan jeg ikke stemme med ham eller for noget ønske her i denne komite idag om at Stortinget uopholdelig innkalles; jeg kan ikke det.

Med hensyn til formannens fortolkning av reglementet er det riktig forsåvidt, at når utenrikskomiteen har saker mens

Stortinget er sammen, som man ikke egentlig hadde tenkt å forelegge Stortinget, men som noen innen utenrikskomiteen finner å være av den betydning at de vil høre Stortingets mening om dem, da er den situasjon inntrådt som den paragraf peker på. De som har rett til og plikt til å innkalle Stortinget, blir Stortingets presidentskap og ingen annen, naturligvis etter konferanse med Regjeringen hvis det så ønsker det, men selv det behøves ikke.

Får jeg lov til slutt til overfor den ærede statsminister å påpeke et forhold som jeg må benytte anledningen til nu å sette fingeren på. Det er mig sagt at i de fortrolige konferanser som utenriksministeren og forsvarsministeren i denne tid holder, og med rette holder, med pressens folk, innkalles også redaktøren for det blad som ikke betenker sig på idag å ta Sovjet-Russlands parti, «Arbeideren». Denne redaktør skal ha deltatt i et møte hvor forsvarsministeren fremla meddelelse om det som var gjort og det som skulde gjøres for Nord-Norges forsvar. Vi har vel ingen garanti for at disse meddelelser ikke med en eneste gang blir ført videre. Hvis man ikke finner å måtte foreta andre ting overfor en avis som i disse tider skriver på tvers av det norske folks opfatning, vil jeg henstille at man i alle tilfeller sikrer sig at denne avis ikke blir representert i de hemmelige møter.

Magnus Nilssen: Jeg måtte forlange ordet igjen på grunn av hr. Moseids uttalelse om at det skulde være sagt i Stortingets presidentskap, at hvis en eneste mann i utenrikskomiteen forlangte at Stortinget skulde sammenkalles, så vilde det bli tatt hensyn til det. Jeg har konferert med samtlige øvrige presidentskapsmedlemmer som deltok i det møte, og ingen kan erindre at en slik uttalelse er falt.

Videre vil jeg igjen konstatere etter de uttalelser som er falt her i komiteen, at det er ett partis representanter - bondepartiets - som har uttalt sig for at Stortinget burde tre sammen; samtlige øvrige partiers representanter har uttalt at de mener at Stortinget for tiden ikke bør sammenkalles. Stortingets presidentskap må da anse dette for å være uttrykk for utenrikskomiteens opfatning.

Statsråd Torp: Bare et par ord foranlediget ved hr. Moseids uttalelse om at han mente vi her i landet hadde forsømt meget ved ikke å ha Stortinget samlet. Det vilde hatt en viss interesse om en slik uttalelse hadde vært mer konkret, slik at en kunde ta og føle på hvor forsømmelsen egentlig lå. Ved det overordentlige Stortings behandling av de forslag om bevilgninger som skulde stilles til disposisjon - hr. Moseid førte jo selv den sak frem for Stortinget - vilde han ha slått positivt fast den fullmakt som Regjeringen skulde ha når det gjaldt de nødvendige disposisjoner. I statsministerens fravær svarte jeg på hans vegne at vi i Regjeringen hadde den opfatning at en slik fullmakt hadde Regjeringen, og at den derfor måtte kunne disponere penger

til de formål den anså nødvendige, selv om det skulde bety overskridelse av det beløp som var stillet til disposisjon, de 40 millioner kroner. - Jeg hadde tenkt idag å gi en samlet fremstilling av den økonomiske situasjon. Imidlertid har debatten her formet sig slik, og sakene har ligget slik til rette, at jeg ikke har ment det var nødvendig. På dette sene tidspunkt finner jeg dessuten at det ikke vil være tid til å komme med en slik redegjørelse.

Imidlertid ønsker jeg å understreke at mitt inntrykk er at på nær sagt alle områder hvor det har vært spørsmål om at en skulde handle i landets interesse, har Regjeringen handlet. Vi har ikke satt oss ned og ment at den bevilgning som var gitt, var grensen for de disposisjoner vi skulde treffe. Det var 40 millioner som var stillet til disposisjon, men til og med gårsdagens statsråd har Regjeringen til forskjellige formål under krisen disponert 73,3 millioner, det vil si 33,3 millioner utover det beløp som Stortinget hadde stillet til disposisjon.

Lykke: Det var 30 millioner vi foreslog.

Statsråd Torp: Ja, jeg vil nødvendig ta op en partipolitisk debatt, men hvis vi skulde ta op den debatten, vil jeg si at hvis høre på forhånd, på det tidspunkt, vilde fastsette beløpet til 30 millioner, - står det for mig som om tallet 30 millioner faktisk er et tall som er grepet helt ut av luften. For de 30 millioner som her er disponert ut over de 40 millioner, kunde overhodet ingen ha noen oversikt over, før vi kom direkte op i den situasjon vi er kommet i. Av disse 73,3 millioner er det til militære formål - til anskaffelser - anvendt 53,2 millioner, til nøttralitetsvakten er det anvendt 18,9 millioner kroner eller omkring 5 millioner kroner pr. måned. Jeg har forsøkt å gjøre mig op en mening om hvordan det vil arte sig fremover, hvis ikke situasjonen endrer sig til det verre, hvilke beløp det her i tilfelle skulde kunne bli tale om til utgangen av dette budgettår. Jeg er da kommet til at mindre enn 120 millioner kroner ekstraordinært vil det ikke være tale om, hvis situasjonen fremdeles blir den samme som den er idag. Blir situasjonen derimot forverret, er det klart at tallet vil måtte bli større. Det sier sig derfor selv at disse store beløpene nødvendigvis vil måtte trekke efter sig nye ekstraordinære inntekter for statskassen. Den ene vei man da kan vise til, er låneveien, en utvei som vi efter mitt skjønn skal være varsom overfor.

Men selv om vi går låneveien, er ikke den så enkel og liketil å få til å gå i lås nettop i disse dager. Når spørsmålet om å innkalle Stortinget har vært oppe idag, vil jeg nevne at dette er et argument som taler imot, og som ikke har vært berørt. Jeg har fra første dag disse vanskelighetene trådte til, forsøkt å holde mig underrettet på det internasjonale marked når det gjelder å skaffe til

veie de nødvendige lån, og jeg er redd for at nettop på det område vil en innkallelse av Stortinget komme til å virke i motsatt retning av å være et gode for landet - jeg tror jeg tør si at det vil virke svært skadelig.

Hvis Stortinget skulde komme sammen nå er jeg enig med statsministeren i at da burde disse forskjellige forslag om ekstraordinære inntekter kunne forelegges for det. Statsministeren har gjort rede for at det av rent saklige grunner ikke har vært mulig å få disse forslag ferdig. Jeg tror også at statsministeren har rett i at det vilde være galt om Stortinget kom sammen og fikk sig forelagt enkelte forslag og ikke fikk sig forelagt samtlige. Jeg tror det er riktig å legge frem for Stortinget hele situasjonen og at Regjeringen får anledning til å si: Dette er det vi mener Stortinget må gå til, skal vi komme gjennom denne krisen på skikkelig vis.

Jeg ønsket å gi disse opplysningene idag slik at man kan være opmerksom på at Regjeringen ingen ting har forsømt ved at Stortinget ikke har vært sammen.

Moseid: Det hendte mig i presidentskapsmøtet den 1. desember at jeg gav en opplysning om hvad jeg hadde foreslått i presidentskapsmøte den 30. oktober. President Magnus Nilssen sa, nei, jeg hadde ikke det. Den gang hadde jeg imidlertid fått det inn i presidentskapets protokoll og kunde dokumentere det. Jeg kjenner ikke til at det er ført noget inn i presidentskapets protokoll vedkommende den uttalelse jeg citerte, men den falt.

Når jeg forlangte ordet, var det for å si at jeg er så helt uenig med hr. Lykke i hans definisjon når det gjelder bemyndigelser av finansiell natur. Men jeg vil ikke gå nærmere inn på det her, det foreligger ikke. Jeg har overhodet ikke innlatt mig på detaljene. Men når det er nevnt, vil jeg gjøre opmerksom på at den svenske regjering hadde en langt videre finansiell bemyndigelse enn den norske hadde da den ekstraordinære situasjon satte inn. Den svenske riksdag hadde nemlig i den ordinære samling opført et beredskapsbudgett på 220 millioner kroner som skulde dekkes ved inntekter og 10 millioner kroner som skulde dekkes ved lån, og hadde gitt regjeringen bemyndigelse til å bruke av disse midler på forskjellig vis. Slike beløp har ikke Stortinget stillet til rådighet. For mitt vedkommende vil jeg uttrykkelig gjøre opmerksom på at jeg ønsker å stille alle midler til rådighet som er nødvendige, men jeg ønsker ikke å være med på å undergrave vår konstitusjon og Stortingets bevilgningsmyndighet. Ut fra det syn hadde jeg ventet at Regjeringen bare av denne grunn hadde funnet det riktig å kalle inn Stortinget og hadde forelagt spørsmålet om økede bevilgninger for Stortinget. Men selv det er i dette øieblikk for mitt vedkommende av underordnet betydning sammenlignet med hvad det betyr for oss at Stortinget får anledning til å drøfte og vedta de forskjellige tiltak som kan gjøres for å trygge vårt lands frihet og fremtid.

Formannen: Ingen flere har forlangt ordet, og diskusjonen kan betraktes som avsluttet. Jeg går ut fra at det fra dette møte kan utsendes et av de vanlige kommunikeer. Det har vært omtalt i pressen at utenrikskomiteen og presidentskapet skulde ha møte, og da er det vel rimelig at man gir en pressemeddelelse om at Regjeringen sammen med Stortingets presidentskap og utenrikskomite har hatt et møte, hvor statsministeren og utenriksministeren har redegjort for situasjonen og Norges stilling til det forestående møte i Folkeforbundet. Jeg mener at kommunikeet bør forelegges for utenriksministeren før det går til pressen. Det kan vel ikke være noget i veien for at et slikt kommunike sendes ut. Det er særlig presidentskapet jeg tenker på, det pleier ikke å være så at presidentskapet deltar i den utvidede utenrikskomites møter. Jeg vil gjerne høre hvad president Magnus Nilssen mener om det.

Magnus Nilssen: Hvis utenriksministeren ikke har noget å bemerke til det, har jeg for min del ikke noget å innvende mot det. Jeg vet ikke om det tidligere er sendt ut noget kommunike fra utenrikskomiteens møter?

Formannen: Jo, det har det. Denne gang foreligger det altså det ekstraordinære at også presidentskapet har deltatt i komiteens møte.

Magnus Nilssen: Det kan vel bare sendes ut et kommunike som sier at det har vært holdt et møte. Jeg anser det da for nyttig at det sendes ut et kommunike, hvis utenriksministeren ikke har noe mot det.

Formannen: Jeg vil selvfølgelig forelegge det for utenriksministeren, kommunikeet vil bli redigert i konferanse med ham.

Møtet hevet kl. 20.